

157/14.1.1924

Suomen Lähetystö

Kaunas (Kovno) 14/1 1927.

N:o 25.

Rp

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
7/1580 KD. 27		
21/1. 27	Pa -	Liit. 1
LYNÄ	OBARTO	ASIA
5.	C26.	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 151 Liettuasta

jossa:

1) Vallankaappauksesta

lähetet ään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuutus
mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino Sylwander

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a,

Helsinki.

Raportti N:o 151 LiettuastaVallankaappauksesta

puhutaan täällä diplomaattikunnassa yhä vielä sangen paljon ja harkitaan sen sekä syitä että seurauksia. Liettuan väkivaltaisesti kukistettu hallitus, joka nautti laudininkien (maalaispuolueen), sosialidemokraattien ja kansallisten vähemmistöjen kannatusta, oli saanut edelliseltä kristillis-demokraattiselta kansalliselta oikeistoliettualaiselta hallitukselta raskaimpana perintönä maan erittäin vaikean taloudellisen aseman parantamisen. Liettuan n.s. kristillis-demokraattinen hallitusblokki, joka oli ollut vallassa seiman (eduskunnan) koko viime komivuotiskauden aina viime kesäkuuhun asti ja jonka aikana maassa oli vallinnut sotatila, kunnes kukistettu hallitus tämän viime kesänä lopetti, oli käyttänyt maan vähäisiä taloudellisia voimia liian rasittavasti. Kun blokillla oli seimassa ollut koko ajan taattu absoluuttinen enemmistönsä (pari kolme ääntä yli puolet), niin oli se pitkän aikaa voinut ajaa mielensä mukaan talous- ja veropolitiikkaansa omien puolueintressien mukaisesti, jolle etenkin kirkkoa ja armeijaa suksiva rahallinen kannatus oli luonteenomaista. Kun Liettuan kauppa, lukuunottamatta maasta vientiä, on juutalaisten ja ulkolaisten firmojen käsissä, niin on luonnollista, että kansallismieliset kristillisdemokraatit suhtautuivat näihin melkein pä vihamielisesti ja panivat kaupan kannettavaksi liian suuria veroja ja rasituksia.

Seuraava, Sleževičius' en hallitus, joka ensi töikseen lopetti sotatilan, ryhtyi organisoimaan hallituskoneistoa ja talouselämää yksinkertaisemmalle kannalle. Vähentäessään valtion virkamiesten lukumäärää, jotka melkein kaikki olivat entuudestaan kristillis-demokraattisia mielipiteiltään, Sleževičius' en hallitus joutui valtion virkamiehistön kanssa huonoihin väleihin. Säästäväisyyssyistä se pyrki vähentämään myös armeijan menoja, mihin nähden upseeristo asettui vastustavalle kannalle. Kun sitäpaitsi armeijan johdossa tehtiin uuden hallituksen toimesta henkilömuutoksia vastoin upseeriston tahtoa, kasvoi tyytymättömyys oikeistossa, johon upseeristo kuuluu. Sitten on mainittava sangen vaikutusvaltainen, jyrkästi vastustavalle kannalle asettunut maan roomalaiskatoölinen papisto, joka entuudestaan oli laudininkien ja sosialidemokraattien kanssa kireissä väleissä. Kun viimeksi mainittujen muodost/ama hallitus ryhtyi kiireimmiten valmistamaan valtion ja kirkon eroa ja asian jouduttamiseksi kielsi valtion varoista maksamasta palkkoja vastaperustettujen piispanvirkojen haltijoille, niin saattaa ymmärtää millä kiin-kolla kirkko alkoi kansan keskuudessa saarnata "kerettiläisiä" vastaan. --

Virkamiehistö, upseeristo, papisto, siinä ovat ne kolme päätekijää, jotka muodostivat sen tyytymättömyyden taustan, jota vastaan tehtyä vallankaappausta on katsottava. Kun sato Liettuassa viime vuonna oli huono, saattoivat tyytymättömät käyttää tätä hyväkseen ja levittää tyytymättömyyttä ja vastustuksen halua itse maatalviljelevän rahvaan keskuuteen. Kristillis-demokraattinen blokki ei täällä ole voinut unohtaa "yksinvaltiuttaan" edellisen seiman (eduskunnan) aikana ja oli kateellinen uusille vallanpitäjille, joille se koetti "syöttää" erehdyksiä ja kompastuksia. Se alkoi heti uuden seima-kauden alettua, siis viime kesäkuussa, "kosiskella" ennen sortamiaan tautininkeja (pikku puolue, jolla nyt on vain 3 edustajaa seimassa), joihin nykyinen presidentti Smetona ja nyk. pää- ja ulkoministeri Voldemaras luokeutuvat, ja löysikin pian näitten keskuudessa itselleen otollista maaperää. Kun Liettuan armeijan upseeristo, jota on pidettävä täysin kansallisena, on vähintään kolmelta neljännekseltä smetonalaisia eli tautininkipuoluelaisia ja kun vasemmisto viime syksyn kuluessa työskenteli siihen suuntaan, että armeijan menot olisi vähennettävä lähes puoleen entisestään (minkä muuten eräs seiman vasemmistoedustaja täällä on minulle myöntänyt todenmukaiseksi), niin löytyi kristillis-demokraattien ja tautininkien (kansanpuolue) välillä jonkunlainen yhteinen pohja toiminnalle lähimmässä tulevaisuudessa. Yhteiskunnallisissa kysymyksissä vanhoilliset taut/ininkit katsoivat myös sangen epäluuloisesti ammattijärjestöjen yms. nopeaa lisääntymistä ja kommunismista saatiin oikeiston kanssa yhteinen "vastustaja", "vaara". Tautininkit joutuivat siis krist. demokraattien vaikutuksen alle, mutta on myönnettävä että heidän upseeristonsa on myös vuorostaan vaikuttanut paljon krist. demokraatteihin.

Olemme näin tulleet vallankaappauksen "kysymykselle". Jännitys oikeiston ja vasemmiston välillä on aina ollut Liettuassa suuri. Pitkin viime syksyä maassa tapantuneet vallattomuudet, varkaudet, murhat yms ovat olleet oikeistolle edullista ainesta voida selittää, että kommunismi uhkaa maata. Smetonalaisten sotilaspiireissä harrastettiin "fasismia" omassa liettualaisessa muodossaan ja sitä johtivat etupäässä "fasistista" viikko-lehteään toimittava ev.luutn. Glovackis, majuri Plehavičius ym. Jännitys kasvoi molemmin puolin. Ent. päämin. Sleževičius'elle annettiin usein ymmärtää, että jollei hän "muuta suuntaa" ja rajota ammattijärjestöjen yms. lisääntymistä, niin armeijan taholta ryhdytään tepsiviin toimenpiteisiin. Samalla upseeristo mielestäni kovasti suurennellen antoi rivimiehille väärän käsityksen kommunismin "vaarasta", jotta tarpeen tullen saisi nämä helpommin puolelleen. Vallankaappauksen päivä lähenee. Tiedettiin ja tunnettiin,

että jotakin oli tulossa, mutta ei uskottu kaappaukseen. Se tapahtui kuitenkin (kuten aikaisemmin olen selostanut). Tiedän varmasti, että esim. pääministeri Sleževičius'elle telefonoitiin vielä nelisen tuntia ennen kaappausta ja tiedusteltiin asiaa, mutta hän ei ollut uskonut, vaan selittänyt, että upseerit yleisesikunnassa neuvottelevat presidentti Griniuksen juhlimisesta, minkä piti tapahtua seuraavana päivänä (tämä olikin ilmoitettu kokouksen syyksi). Minulle on eräs hyvin informoitu henkilö täällä kertonut, että hän luulee päätöksen teon tehdä kaappaus yöllä vasten 17 p. joulukuuta tapahtuneen "luotettavien smetonalaisten keskuudessa" vasta juhlavalmistelujen viimeisinä päivinä. Kertoi, että 16 p:nä ilalla noin 8-10 tienoissa olisi vain noin kymmenen henkilöä, niitten joukossa Smetona itse, tiennyt mitä seuraavana yönä tulisi tapahtumaan. Hän oli 16 p. iltapäivällä tavannut Sleževičiuksen, joka ei ollut tiennyt hankkeesta mitään. Ja tosiaankin, näytti aivan luonnolliselta, että juhlaa Griniuksen kunniaksi valmistettaisiin hiljaisuudessa. Kun kaappausta ajavilla upseereilla oli hyvät sulteet rykmenttien komentajiin, jotka kaikki olivat Kovnossa 17 p:n Grinius-juhlan vuoksi, niin voitiin näihin vaikuttaa, että pysyisivät mahdollisimman passiivisina. Kaappaus oli aivan veretön ja sen toimitti 67 upseeria. Tietoliikenne oli ensimmäiseksi keskeytetty, jotta ei maaseudulle voisi antaa tapahtumasta tietoa ja mahdollisesti pyytää apua. Kovin vähin voimin se siis tehtiin. Se oli kovin uskallettua tekijäin kannalta. Sen onnistumiseen vaikuttivat mielestäni etupäässä: yllätys, ripeä toiminta, tietoisuus suuresta tyytymättömyydestä maassa, muutoksen toivo parempaan päin rahvaan keskuudessa, armeijan rivimiesten väärä käsitys kommunismin tulevasta kaappauksesta ja tietysti kenttöoikeus ym. Kun saatiin tietää itse Smetonan lupautuneen maan päämieheksi, niin se pelasti sotkeutumasta hämminkiin ja antoi valtion johdolle mahdollisuuden jatkaa keskeytymättä. Krist.demokraatit (kaikki 3 ryhmää) ja tautininkit olivat nyt kohtalotovereita ja uusi hallitus pantiin pystyyn vain muutamassa tunnissa. Papisto antoi tälle "siunauksensa" ja sai pian senjälkeen nostaa suuremman summan valtion varoja kirkon hyväksi. Uuden hallituksen ohjelma esitettäneen eduskunnalle vasta t.k. lopulla.

Mitä tulee huhuihin, että ulkoapäin tai sisältäpäin joko puolalaiset tai saksalaiset olisivat vaikuttaneet vallankaappaukseen, niin ei näissä huhuissa ole perää, eikä voiakaan olla, sillä kukistettu Sleževičius' en hallitus, joka nautti vähemmistökansallisuuksien kannatusta, oli sekä saksalaisille että puolalaisille tähänastisista hallituksista suopein. Olen jo aikaisemmin eräässä raportissani hiljakkoin todistanut, ettei puolalai-

silla ollut "sormia pelissä", mutta on myönnettävä, että täällä Kovnossa kylä kuulee joskus kiihkoiliettuolaisten taholta "syötettävän" sellaistaakin, että puolalaiset olisivat tehneet koko tempun (kaappauksen), käyttäksensä siten mahdollisesti sopivaa tilaisuutta sekamelskan vallitessa, jota sekamelskaa ei sitten tullutkaan, kun kaikki meni niin nopeasti. On väitetty, että Puola lietsoisi kommunismin tulta Liettuassa, mutta tämä on jo toinen kysymys, sillä yleensä Puola tekee tai sallii tehtävän, vieläpä mielellään, sellaista, mikä Liettuua vahingoittaa. Kuten sanottu, liettualaiset lukevat puolalaisten syyksi kaikenlaisia asioita sekä syystä että syyttä, sillä ovathan ne pahimpia vihamiehiä. Mitä sitten tulee huhuihin, että saksalaiset olisivat jotenkin vaikuttaneet kaappaukseen, niin en ole kenenkään täällä ~~Kovnossa~~ Liettuassa kuullut sellaista väittäneen. On muistettava, että juuri kukistettu Sleževičius' en hallitus vapautti ne Heimatbund-jäsenet, jotka vielä istuivat Kovnon keskusvankilassa kärsimässä vankeusrangaistusta osanotosta kapinahankkeeseen Memelissä ja Memelin alueella parisen vuotta sitten. Kuten vastauksessani Ministeriön sähkösanomaan N:o 3 jo tiedotin, ei huhuissa saksalaisten vaikutuksesta kaappaukseen ole perää, sillä ne eivät tienneet asiasta mitään ennenkuin kaappauksen jälkeisenä päivänä, kuten minulle eräs memeliläist/en johtomies on vakuuttanut. Olen täällä matkallani ollut tilaisuudessa panemaan markille, että saksalaiset yleensä eivät ole kovin intressoituja siitä minkälainen hallitus Kovnossa "istuu", mutta pitävät sitä tiukemmin kiinni heille luvatuista autonomisista oikeuksista Memelin alueella. Tšekäläinen saksalainen lehti "Litauische Rundschau" näkyy juuri ottaneen "Rigasche Rundschau" uutisen, jossa Saksan lähetystö kumoaa uskomattomilta kuulostavat huhut, että vallankaappauksista Liettuassa olisi edistetty Itä-Preussista käsin. Olen kuullut Saksan puolelta rajaa olevain henkilöiden kertovan samaa kuin mitä jo mainitsin Memelistä, että nimittäin kaappauksesta saatiin kuulla vasta myöhemmin. Tosin oli m.m. Tilisitissä Heimatbundin piireissä nuorten keskuudessa oltu erittäin innostuneita siitä miten Kovnossa asiat tulisivat menemään, mutta rauhottavat tiedot olivat samassa lamauttaneet innostuksen. Saksalaiset burschit tietävät kyllä, että Liettualla on Memelissä kokonainen rykmentti sotaväkeä, eivätkä halua kokea aikaisempaa epäonnistumistaan. Insterburgissa ja vielä enemmän Königsbergissä on Liettuain asiain seuraamⁿien laimeata. Näin ollen lienee saksalaisten toiminta Memelin alueella suoranaissessa salaisessa yhteydessä Berlinin ja Kovnossa olevan Saksan lähetystön kanssa, kuten olen täällä kuullut. Muuten min. Sidzikauskasin matka Kovnoon ei ollut kaappauksen yhteydessä, vaan oli ent. päämin. Sleževičius pyytänyt häntä käymään täällä, joten matka sattui samaan aikaan.

Reino S. Lander

152/15.1.1927

Suomen Lähetystö

Kaunas, 15/1 1927.

N:o 26.

Kp.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
8 / 1580 K. D. 27		
21/1. 27	2	LII/1
5	C26.	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 152 Liettuasta

jossa:

1) Kommunismista Liettuassa

lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuutus
mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino Sjölander

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a.

Helsinki.

Raportti N:o 152 LiettuastaKommunismista Liettuassa

puhutaan vallankaappauksen yhteydessä paljon ja etenkin Liettuan kansallisessa oikeistossa väitetään, että vallankaappaus yöllä vasten 17 p:nä joulukuuta pelasti Liettuan joutumasta kommunistisen vallankaappauksen uhriksi. Siinä julistuksessa, jonka Kovnon sotilasdiktatuuri antoi aamulla 17 p:nä joulukuuta, sanottiin kukistetusta Sleževičiusen hallituksesta m.m. näin: "hallitus myy Liettuan kommunisteille ja vähemmistökansallisuuksille" On luonnollista, että Liettuan kommunisteilla oli Sleževičius'en hallituksen aikana vapaamat olot toimia kuin sitä edellisen kristillis-demokraattisen hallituksen aikana, mutta ainakin minusta näyttää uskomattomalta, että mikään todellinen kommunistinen vaara olisi Liettuaa uhannut, ei ainakaan pitkään aikaan, vielä vähemmän viime vuoden lopulla, kuten täällä huhuttiin; puhuttiin m.m. joulukuun 24 p:stä. Ainahan köyhässä väestössä voi löytää sellaisia henkilöitä, jotka rahasta suostuvat tekemään tai puhumaan kommunismin hyväksi tai rupaamaan sen agenteiksi.

Mielestäni ovat siis vallankaappajat aika/lailla suurennelleet kommunismin "vaaraa" ja käyttäneet sitä tekosyynä omaksi edukseen, m.m. viittaamalla ammattijärjestöjen unkaavaan kasvuun ja viime syksyn kuluessa sattuneihin varkauksiin ja murhiin, jotka ovat kriminaalisia eikä poliittisiä. Olen kuten ennen sillä kannalla, että sisältäpäin ei Liettuaa voi todellinen kommunismi-vaara uhata, koska maassa on niin perin vähän kommunisteja. Eihän Liettualla ole kunnollista teollisuutta eikä varsinaista tehdastyöväestöä, vaan rahvas on uskonnollista pikkuviljelijäluokkaa. Liettuan seimassa (eduskunnassa) ei ole yhtään kommunistiedustajaa ja on laskettu, että jos he saisivat vaaleissa toimia vapaasti, niin kaikkein korkeintaan saisivat valituksi vain kaksi. Mutta viime syksyn kuluessa on muutamissa Liettuan kaupungeissa paljastettu pieniä kommunistisia pesäkkeitä ja löydetty kommunistista kirjallisuutta, kuten joskus aikaisemminkin. On todettu, että suurin osa neuvosto-Venäjän "palkkasotureista" on juutalaisnuorisoa, jota muuan terroristi Rafael Tshornyj ja Venäjältä saapuneet Kapaukas ja Angarjetis ovat viime aikoina valmistelleet kaikessa salaisuudessa terroristisiin tekoihin. Antaakseen uskottavuutta sille ajatukselle, että Liettua muka todella on ollut jonkin kommunistisen vallankumouksen partaalla, jonka tapahduttua se mahdollisesti olisi yritetty muuttaa neuvostotasavallaksi ja liittää Venäjään, hallitus viime joulukuun 27 p:nä antoi virallisen tietotoimistona "Eltan" kautta leviättää sähkösanomaa, jossa verrattain pelottavasti puhuttiin kaikesta siitä,

mikä on Liettuaa uhannut ja josta sitten ei tullutkaan mitään. Sähkösanoman tarkoitus on tietysti näyttää, miten hyvä oli, että laillinen presidentti ja hallitus kukistettiin, koska nämä muka antoivat kommunismin levitä maasaan. Tämä sähkösanoma näkyy useissa Suomen lehdissä saaneen otsakeen "Kommunistien kumousyritys Liettuassa". Katson olevan paikallaan tässä siteerata pää- ja ulkoministeri Voldemaras'in haastattelua joulukuun 20 p:ltä (josta jo oli raportissani N:o 149): "Kaikki, jotka tuntevat olosuhteita Liettuassa, ovat vakuntettuja, että bolshevikit Liettuassa eivät voisi päästä hetkeksikään valtaan, mutta Puola voisi käyttää tilannetta hyväkseen" jne. Samassa haastattelussa sanoi hän myöhemmin: "Sleževičiusten hallitus on avoimesti edistänyt bolshevikien toimintaa Liettuassa". Toisin sanoen: todellista kommunismivaaraa ei Liettuassa ollut, mutta kommunismi oli edisymässä.

Puola on se syntipukki, jonka kimppuun liettualaiset niin mielellään käyvät. Kuinka monta kertaa olenkaan taas tällä matkalla kuullut, että Puola lietsoo kommunismia Liettuassa, lähettää Liettuan kommunisteille rahaa, aseita ym. Ja äskennäytössä haastattelussa: "Kun nyt Puolan interventio kävi yhä selvemmäksi, päätti armeija toimia aktiivisesti" jne. En ole kuitenkaan saanut täällä sitovaa todistusta, että Puola koettaisi tuhota Liettuan kommunismin avulla, vaikkakin pidän hyvin mahdollisena, että Puola sallii kommunistiensä toimia Liettuan vanhingoksi.

Pyydän vielä saada kertoa täällä viime joulukuun lopulla tapahtuneesta talotuksesta. Kuten aikaisemmin olen tiedottanut on täällä Liettuassa viime viikkoina vangittu muutamia kommunisteja ja terroristeja. Eräiltä terroristeilta löydettiin aseita ja luettelo henkilöistä (ent. ja nyk. ministerejä, kansanedustajia ym.) jotka oli vangittava tai murhattava. Tämän johdosta tuomittiin 4 terroristia (2 liettualaista, 1 juutalainen ja 1 saksalainen, jotka kaikki Liettuan kansalaisia) kenttäoikeudessa kuolemaan ja ammuttiin. Neuvosto-Venäjän edustaja hra Aleksandrovsky, saatuaan kuulla tuomiosta, kävi päämin. Voldemaras'in puheilla hankkimassa armahdusta, mutta turhaan. Hän toimi asiassa kovasti, vaikka kaikki tuomitut olivat Liettuan kansalaisia, kävi kolmen ulkovallan edustajan luona pyytämässä apua ja telefonoi muutamille vaikutusvaltaisille sotilaspäälliköille sekä ulkoministeriöön useammasti, mutta kaikki turhaan. Täällä pidetään varmana, että hän oli jossakin kosketuksessa ammuttujen kanssa ja luvannut auttaa heitä, jos joutuisivat kiinni, pahimmassa tapauksessa pääsyn Venäjälle. Hra Aleksandrovs-kyn toimenpiteet ovat täällä herättäneet kiusallista huomiota ja minulle on vakuutettu, että hänen sekaantumisensa asiaan pikemmin vahingoitti kuin helpotti armahduksen saantia. Eräs Liettuan ulkoministeriön virkamiehistä on

minulle telotuksen johdosta sanonut, että kun Liettua teki syyskuussa sopimuksensa Venäjän kanssa, niin huudettiin, että nyt Liettua on mennyttä ja nyt se on kokonaan Venäjän käskyläinen, mutta me liettualaiset olemme käyttäneet ensimmäistä tilaisuutta näyttääksemme, että huudot ovat valhetta. Jos Liettua todella tässä mielessä telotutti mainitut neljä terroristia niin se voi olla tyytyväinen, että kommunistit maailmalla Liettuan konsulaattien ja lähetystöjen edustalla näyttäytyvät mielenosotuksellisesti ikäänkuin sanoen, että Liettua ei ollutkaan meidän miehiä. Telotus on täällä Kovnossa aiheuttanut huonot välit N-Venäjän lähetystön ja hallituksen ja presidentin välillä. M.m. jäi edustusto tammikuun 1 p:nä kokonaisuudessaan pois presidentin luota. Tästä syystä näyttää siltä, että kaupallisia neuvotteluja Moskovan ja Kovnon välillä ei tulla piakkoin jatkamaan, vaan annetaan asian mikäli mahdollista unohtua ja mielialan Liettuaa vastaan Venäjällä asettua.

Liettuan poliittinen poliisilaitos järjestetään taas uudelleen ja tulee laajennettavaksi. Sen johtajaksi on nimitetty oikeistoliettualainen Budrys, joka aikoinaan näytteli pääosaa silloin, kun liettualaiset "vapaaehtoiset" joukot valtasivat Memelinalueen.

Reinhold

153 / 17.1.1927

Suomen Lähetystö

Riiika, 18/1 1927.

N:o 33.

Kp.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
10/1581 K 27		
22/1.27	la -	Litt. 2
5	C26	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 153 Liettuasta

jossa:

- 1) Käynti presidentti Smetonan luona (siv.1)
- 2) Tilanteesta (siv.4)

lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuutus
mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reinhold von der

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a,

Helsinki.

Raportti N:o 153 Liettuasta.Käynti presidenttiSmetonan luona.

Käydessäni eilen Liettuuan uuden presidentin Smetonan luona oli minulla tilaisuus keskustella hänen kanssaan puolisen tuntia. Presidentti Smetona aloitti mielellään puhua Suomen ja Liettuuan suhteista, joita piti hyvänä. Hän kertoi laajasti miten Suomea Liettuassa pidetään arvossa ja harrastetaan ja miten Suomesta on otettu oppia monessa suhteessa. Mainitsi myös miten kaikki ne liettualaiset, jotka ovat käyneet Suomessa, ovat siihen inastuneet ja ihmettelevät sen korkeata sivistystasoa. Valitti, että Liettua sivistykseen nähden on päin vastoin takapajulla ja että sen sivistyneistö on vielä niin pieni, ettei riitä voimia kaikkiin eikä edes tärkeimpiin toimiin. Näin ollen täytyy monesta huomattavan viran haltijasta vielä sanoa, ettei se ole mies paikallaan. Selvästi tunsin, että hän ei pununut näin kohteliaisuudesta, vaan että kansansa alhainen sivistystaso häntä suretti. Sanoi, että paljon on työtä vielä tehtävä, jotta päästäisiin muitten kansojen, esim. latvialaisten ja virolaisten tasalle, mutta totesi, että onhan Liettuuan kansa ahkeraa, kunhan sillä olisi vain hyviä opettajia ja johtajia riittävästi. Kun keskustelu oli kesketeilut vielä Suomen tiedemiesten harrastusta Liettuuan kansanrunoutta ja kieltä kohtaan — etenkin prof. Niemi tuli mainituksi moneen kertaan myöskin Liettuuan ystävä — ja kun presidentti Smetona, joka opinnoiltaan on juristi, oliertonut vielä vaikutelmiaan ja muistojaan venäläisten oikeusoppineitten suhteesta Suomen kysymykseen Pietarissa vuosisatojen viime vaihteen seutuvilla, niin siirsi hän keskustelun politiikkaan.

Hän alkoi Vilnan kysymyksestä ja sanoi, että jos tämä kysymys, jolla on niin suuri merkitys rauhan säilymiseen nähden itä-Europassa, saataisiin jotenkin Liettuuaakin edes jossakin määrässä tyydyttävällä tavalla ratkaistuksi, niin nähtävästi tulisivat suhteet Baltikumissa kehittymään nopeasti paljon luotettavammiksi ja keskinäistä ystävyyttä ja sopua harrastavammiksi. Hän myönsi, että sivistyneitten liettualaisten keskuudessa on kyllä sellaisia, jotka tahtoisivat sopia Puolan kanssa ja arveli, että puolalaisten keskuudessa olisi samoin sovinnonhaluisia, mutta sanoi olevan melkein mahdotonta ajatella minkäänlaista kompromissia, jo siitäkin syystä, että yksinkertaisen liettualaisten rahvaan tietoisuuteen on taattu lujasti ajatus, että Vilna on liettualaisten, vaikka Puola pitää sitä väkivaltaisesti hallussaan. Tästä johtuu, että jokainen Liettuuan viime hallituksista on ollut

pakoitettu ottamaan Vilnan kysymyksen ohjelmaansa. Vakuutti, että hyvää tahtoa ei Liettualta ole puuttunut, mutta kun Puolan kanssa ryhtyy neuvottelemaan jostakin osasta valtakuntaa, niin ei kestä kauaa, kun voi jo huomata, että se ottaisi mielellään koko Liettuan. Näin ollen jotkut neuvottelut (Köpenhamina, Lugano) ovat johtaneet aivan päinvastaisiin tuloksiin kuin mitä liettualaisten taholta on toivottu. Panin merkille, että presidentti Smetona ei lainkaan moittinut Latviaa siitä, ettei se ole asettunut kannattamaan veljeskansaansa Liettuaa Vilnan kysymyksessä, vaikka Meierovicsin kanta, joka yhä vielä on Latviassa vallitsevana, yleensä on Liettuassa joutunut pahan arvostelun hampaihin. Vieläpä hän sivumennen sanoi ymmärtävänsä Latvian kannan. Valitti, että Liettua oli jäänyt ilman kunnollista pääkaupunkia, jolla pienessä maassa on aina verrattain suuri merkitys ja sanoi, että Latviassa ja Virolla on tässä suhteessa asiat paljon paremmin. Kovnon rakentaminen kunnolliseksi olisi maalle ylivoimaisen kallis asia, joten sen on annettava kehittyä olosuhteitten mukaiseksi. Sanoi, ettei Vilnan kysymys ole kuitenkaan aivan mennyttä, koska se/n kautta Venäjän ja Saksan intressit ikäänkuin pitävät Liettuaa "lämpimänä Puolaa vastaan". Hän oli juuri lukenut joistakin ~~puolalaisista~~ Ranskan lehdistä sellaisia "hyviä neuvoja" Liettualle, että tämä olisi inkorporoitava Puolaan visseillä ehdoilla ja oikeuksilla ja sanoi, että se on se Puolan vanha pyrkimys, joka on Liettualle niin tuhoisa puolaistumisen vaaran vuoksi. Piti tällaista jo siitakin syystä mahdottomana, että Puola haluaa ajaa suurpolitiikkaa, jota Liettua ei halua tehdä, ja että tulee vielä aika, jolloin Puolan rajakysymykset sen nujertavat, mitä kohtaloo Liettua ei suinkaan tahtoisi olla sen kanssa jakamassa. Näkyi olleen sillä kannalla, että Liettua ei juuri voi odottaa Ranskalta mitään hyvää ja valitti sitä, että Ranskan lehdistö ei käsittele Liettuan-Puolan kysymyksiä puolueettomasti, vaan kallistaa korvansa Puolan kuiskauksille. Mutta vielä valitettavampaa on, sanoi, että Englanti on etääntynyt Liettuasta, eikä ole siitä enää samassa määrässä intressoitu kuin vielä noin puolen vuosikymmentä sitten. Presidentti Smetona kertoi, että kun hän ensi kerran hoiti Liettuan presidentin tehtäviä noin 8 vuotta sitten, niin oli maan ulkopoliitikassa pidetty mitä tärkeimpänä mahdollisimman läheisten suhteitten ylläpitämistä Englannin kanssa. Lloyd Georg oli siihen aikaan sanonut, että Liettua tulisi saamaan suurimman osan haluamaansa Vilnan aluetta, mahdollisesti ei kuitenkaan Grodnon kaupunkia eikä aluetta sen eteläpuolella. Suhteitten lujittamiseksi Englantiin ajateltiin silloin Liettuan rahalle puntakantaa, mutta kun Smetona sen jälkeen oli joutunut pois pre-

sidentin toimesta, oli nykyinen rahakanta (1 Lt./litas = 1/10 dollaria) saanut enemmän kannatusta siinä toivossa, että saataisiin maahan rahaa Amerikan liettualaisilta, mikä vain perin vähäisessä määrässä toteutui. Siitä pitäen alkoi Liettua menettää kannatustaan ulkopoliitikassaan, jossa alkoi tappioitten sarja. Liettuan ei olisi pitänyt ryhtyä neuvotteluihin ennenkuin se olisi saanut ulkopoliittisen asemansa paremmaksi. M.m. oli Lloyd Georg ollut sillä kannalla että Liettuan ei olisi pitänyt ottaa osaa neuvotteluihin aikanaan Brysselissä y.m.

Mitä tulee aktualisiin kysymyksiin, ei presidentti Smetona tuntunut olevan halukas niistä laajemmin puhumaan, mutta arveli, että tilanne saataisiin selvitetyksi selmaa (eduskuntaa) hajoittamatta, kun hallituskin tuntuu olevan sillä kannalla, että siirtämällä joku hallitusministerin salkku keskustalle, voitaisiin kannatusta lisätä.

Muuten presidentti Smetona on ymmärtäväinen mies, uhrautuvainen, patriootti. Tästä syystä luulisi hänen ajatelleen maansa parasta suostuessaan ottamaan presidentin toimen. Hän teki entiseen verraten sangen väsähtäneen vaikutuksen, mihin viime tapahtumat ja maan ja tilanteen vaikea asema lienevät vaikuttaneen.

Reino Syberberg

Tilanteesta

tahtoisin vielä huomauttaa, että se ei ole Kovnossa ollessani paljoakaan selviytynyt. Vallassa olevat puolueet ja hallitus aikovat kutsua seiman (eduskunta) koolle ensin t.k. 14 p:ksi, sitten 18 p:ksi ja nyt puhutaan tammikuun viimeisistä päivistä. Tämä on nähtävästi käsitettävä niin, että neuvottelut liettualaisen oikeiston (krist.dem. blokki) ja laudininkien (maalaispuolue) kesken eivät olekaan johtaneet hallituksen toivomiin tuloksiin. Eilen ja tänään (15-16/I) en täällä Kovnossa poliittinen mieliala hermostuneempi, sillä tiedetään parin kolmen kristillis-demokraattisen sotilashenkilön ja m.m. liettualaisfasistisen "Tautos Valia" lehden toimittajan tulleen vangituksi. Samaa lehteä toimitti aikaisemmin everstil. Glovackis, joka oli viime joulukuun vallankaappauksen päätekijöitä. Vangitsemiset johtuvat siitä, että jotkut oikeistolaiset tahtoisivat pitää vallan käsissään ilman laudininkeja ja ovat tyytymättömiä neuvottekuihin, joissa tietenkin on täytynyt luvata myönnytyksiä. Tyytymättömyyden mielenosottajat eivät ole totelleet esivaltaa, joka kannattaa neuvotteluja, ja ovat sentähden joutuneet kärsimään kuritusta.

Tuleeko tätä etsintäaikaa vielä kauan jatkumaan, siihen vastaavat pessimistit, että pahimmassa tapauksessa ehkä siksi kun "Riian diplomaatit" tulevat tänne Kovnoon Liettuan vuosipäivää viettämään (16/II), mutta omasta puolestani luulisin nykyisen sangen kysymyksenalaisen tilanteen selviävän viimeistään noin parin viikon kuluessa.

Reino S. Lunden

154/5.2.1927

Suomen Lähetysö

Riga, 5 pñä helmikuuta 1927.

N:o 69.

Kp.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
28/1583	KD.	27
8/2.27	—	LII 1
5	036.	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 154 Liettuasta

jossa:

1) Diktatuuri vai parlamentarismi?

lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuutus mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino Sylvander

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a.

H e l s i n k i.

Raportti N:o 154 Liettuasta.Diktatuuri vai parlamentarismi?

Tilanne Kovnossa ei ole vielääkään selviytynyt. Seiman (eduskunnan) kokoontuminen on lykkääntynyt viikosta viikkoon, koska nykyinen Voldemaraksen diktatuurihallitus tahtoo voittaa aikaa saadakseen opposition tai edes osan siitä kannattamaan hallitustaan. "Viralliseksi syyksi" seiman kokoontumisen lykkääntymiseen ilmoitetaan, ettei hallitus ole aikaisemmin saanut valmiiksi ehdotustaan muutoksiksi maan peruslakiin, joka ehdotus nyt vihdoin kuuluu jätetyä seiman fraktsioiden johtajille pyynnöllä, että fraktsiot ilmoittaisivat kantansa muutosehdotuksiin nähden. Vaikkakin Voldemaraksen hallitus näyttää olevan rehellisesti intressoitu muutoksista peruslakiin, niin on mielestäni syytä tarpeeksi voidaksemme pitää muutosehdotusta jonkunlaisena kilpenä, jonka suojassa hallitus käy taistelua oppositsiota vastaan antaen ymmärtää, että jollette hyväksy ehdotusta, niin seima hajotetaan. On luonnollista, että tällainen painostus jossakin määrässä, nähtävästi kuitenkin ei paljoa, vaikuttaa oppositioon, joka arvellee, että jos uudet seimavaalit tulevat toimitettaviksi, niin on hyvin luultavaa, että nykyisen sotatilan vallitessa oppositio menettäisi vaaleissa. On myös muistettava, että Liettuan keskusvaalikomitea, jolla on huomattavan suuri vaikutus vaalien menoon, on vuorostaan hallituksen vaikutuksen alainen. Näin ollen kaiketi nykyiset hallituspuolueetkin arvelevat, että jos seima on hajotettava, niin "olkoon menneeksi", sillä pitäisihän meidän uusissa vaaleissa ainakin jonkinverran hyötymän. Mutta tiedän, että presidentti Smetona ei mielellään hajota seimaa, vaan pikemmin antaa sen mahdollisimman kauan olla kutsumatta kokoon. Tämä taas ei ajan pitkään käy päinsä, sillä lain mukaan on seima kutsuttava koolle, jos neljännes sen jäsenistä sitä vaatii, ja oppositio laskee olevansa ainakin 37 jäsentä (laudinikit ja sosialidemokraatit) 85:stä. Olinan sitäpaitsi Voldemaraksen hallituksen lähin tehtävä -- kuten hän oli aikanaan ilmoittanut -- laillisen muodon etsiminen kaappaustilanteelle, niin että muodon vuoksikin hänen on pitänyt "laillista muotoa" etsiä, vaikka itse asiassa hän näkyy enemmän ajatelleen uusien vaatimusten esittämistä, nimittäin muutoksia peruslakiin. Mikäli Kovnon lehdet kertovat, ovat tärkeimmät muutosehdotukset seuraavat:

Presidentti valitaan kansanäänestyksellä 7 vuodeksi (nykyään seima valitsee 3 vuodeksi), seima valitaan neljäksi vuodeksi (tähän asti kolmeksi), jos seima hajotetaan on uudet vaalit toimitettava 8 kk kuluessa, vaali-oikeus alkaa 24 ikävuodesta (nyt 21), seima kokoontuu lakimääräisesti kahdesti vuodessa, nimittäin maaliskuun 15 ja marraskuun 1 p. kahdeksi kuukaudeksi.

Kovnon lehdet kertovat myös, että muutosehdotukset eivät tulisi saamaan riittävää kannatusta seimassa, koska oppositio ja sitäpaitsi myös osa minoriteetteja ovat niitä vastaan. Kun hallituksen muutosehdotukset eivät kuitenkaan ole niin jyrkkiä kuin ensin huhuttiin, on sangen mahdollista että vastustus tulee hiukan lauhtumaan, mutta ainakin täällä Riassa olen saanut asiasta sen käsityksen, että muutokset eivät saisi riittävää kannatusta (2/3). Tämän johdosta onkin aivan viime päivinä täällä liikunut huhuja, että Liettuan seima tulisi hajotettavaksi. Kovnon lehdistäkin, vaikka siellä yhä vielä vallitsee sotasensuuri, voi tämän lukea "rivien välistä". Tilanne ikäänkuin heilahtelee päivästä toiseen kysymyksen "hajotetaan" ja "ei hajoteta" välillä. Toissa päivänä oli puolivirallisessa "Lietuvis"-lehdessä (Smetonan ja Voldemaraksen äänenkannattaja) ollut kirjoitus, jossa huomautettiin, että Liettuan nykyinen hallitus ei ole saanut valtaansa seimalta vaan armeijalta ja että se olisi suuri loukkaus Liettuan armeijaa kohtaan, jos nykyinen hallitus sitoisi kohtalonsa laudininkeihin (maalaispuolue) ja pyytäisi luottamusta siltä seimalta, jonka armeija oli pakotettu lähettämään kotiin. Samalla kun nämä sanat nähtävästi ovat tarkotetut painostamaan oppositiota myöntymään seiman hajotuksen uhalla, ne mielestäni kuvastavat takanaan sellaista miellalaa, että kyllä tässä hallitaan ilman seimaakin. Muuten, eräässä pienessä haastattelussa äskettäin oli pääministeri hallituksen asemasta sanonut, että hallitus on lujimpia mitä Liettuassa koskaan on ollut.

Kun Kovnon lehdet taas kertovat, että seima kokoontuu näinä päivinä ja että sen kokoontumista odotetaan suurella mielenkiinnolla, nousee eteemme kysymys tuleeko se hajotettavaksi vai ei, mikä tulee riippumaan pääasiallisesti sen suhtautumisesta peruslain muutoksiin, ja tuleeko Liettuassa lähimmässä tulevaisuudessa vallitsemaan diktatuuri vai parlamentarismi?

Reino Tyrväinen

155/19.2.1927

Suomen Lähetystö
Légation de Finlande

Kp.

Riga, 19 p:nä helmikuuta 1927.

N:o 99.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
47/1586	K.D.	27
22/2.27	le	— Liit. 1
	OPASTO	ASIA
	C26	

K. Herra Ministeri,

Raportti N:o 155 Liettuasta

jossa:

1) Tilanne Kovnossa

lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuutus
mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino Sylwanen

K. Herra

Ulkoasiainministeri Voionmaa,
Helsinki.

Raportti N:o 155 LiettuastaTilanne

Kovnossa selviää kovin hitaasti. Liettuan nykyinen diktaatturihallitus ei ole uskaltanut kutsua seimaa (eduskuntaa) koolle siksi, että ei ole varma sen luottamuslauseesta, vaikkakin, kuten minusta tuntuu, luottamuslauseeseen saannin mahdollisuudet ovat hiukan lisääntyneet. Karakteristista nykyiselle tilanteelle on, että esim. toissa päivänä (16/2), kun vietettiin Liettuan itsenäisyyden muistojuhlaa entiseen tapaan, ohjelmasta oli jätetty pois eduskunnan juhlaistunto, nähtävästi siksi, että pelättiin mielenosotuksia eduskunnassa opposition taholta. Muutenkin ovat nykyään vallassa olevat puolueet viettäneet juhlan ilman opposition osanottoa, josta mieliala on tietysti kärsinyt.

Eduskunnan kokoontuminen oli viimeksi ajateltu tänä päiväksi (18/2), mutta pää- ja ulkomin. Voldemaras sanoi sen lykkäytyvän etupäässä siitä syystä, että fraktiot eivät ole vielä antaneet vastaustaan kannastaan peruslain muutoskysymyksiin nähden. Häneltä samoin kuin useilta muiltakin olen kuullut, että eduskunnan kokoontuminen lykkäytyy taas ensi viikon (21 - 26/2) loppuun. Tosin pidettäneen ensi maanantaina (21/2) suruistunto juuri Vilnassa kuolleen tri Basanavičius'en (Liettuan Snellmanin) muistoksi, jonka kuoleman johdosta on maassa julistettu viiden päivän virallinen suru.

Olen täällä voinut todeta, että presidentti Smetona on tehnyt työtä siihen suuntaan, että päästäisiin sovintoon opposition kanssa, vaikka tiedän vallankaappajain sotilashenkilöitten taholta hallitukselle annetun viittauksia, että eduskunnan kannatuksella ei ole kiirettä. Olen eräältä henkilöltä kuullut, että Smetonaan olisi vaikutettu kun saatiin hänet ottamaan vastaan presidentin toimi, ja että hänen rouvansa, joka tahtoo poliittisissä asioissa näytellä huomattavaa osaa, on siihen ollut halukkaampi kuin presidentti Smetona itse. Kun mies, joka kuten presidentti Smetona, on monet vuodet taistellut oppositiossa oikeistohallitusta vastaan ja tullut vangituksikin sanomalehtikirjotustensa ym. vuoksi -- hän on ennen ollut Liettuan vapaan sanan esitaistelijoita -- niin täytynee otaksua, että hän suostuessaan toimeen on ajatellut voivansa tehdä jotakin Liettuassa niin kireitten vastakohtain poistamiseksi. Muuten ulkonäöltään on hän kaikkea muuta kuin diktaattori: hiljainen, vaatimaton, pienehkö. Olen myös kuullut, että enemmän hänen ansiotaan kuin hallituksen on, että toiveet luottamuslauseeseen saamiseksi eduskunnalta ovat aivan viime päivinä hiukan kasvaneet. Pää- ja ulkomin. Voldemaras on nimittäin loukannut laudininkeja (maalaispuoluetta) sillä, että ei

ole paljoakaan välittänyt näitten aikaisemmasta neuvottelunhalusta, joka nyt on kylmennyt. Diktaattorihallitus ei sentähden voikaan laskea laudininkien kannatukseen, vielä vähemmän sosialidemokraattien, mutta olen kuullut, että saksalaisten ja puolalaisten ryhmät ovat viime päivinä osottautuneet hiukan taipuvaisemmiksi. Heidän edustajiaan näkyi myös itsenäisyysjuhlallisuuksiin osanottamassa.

Jos eduskunta noin viikon kuluttua nyt vihdoinkin kutsuttaisiin koolle, jolloin uuden hallituksen on esitettävä sille ohjelmansa oltuaan vallassa jo yli kaksi kuukautta, niin jää yhä vielä sangen kysymyksenalaiseksi, voiko Voldemaraksen hallitus saada ohjelmalleen seiman hyväksymisen, sillä hallitus ei voi missään tapauksessa toivoa suurempaa kannatusta kuin parin kolmen äänen e/nemmistöä. Ja jos luottamuslause jää saamatta, uhkaa seimaa, kuten aikaisemmin jo olen huomauttanut, hajotus.

Reinhold Weiser

152/21.81927

Kp.

Suomen Lähetystö

Riga, 21 pñä maaliskuuta 1927.

N:o 143.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
70/1589		KD. 127
26/3.27	2 -	Litt. 1
5	C26	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 156 Liettuasta

Jossa:

1) Hallituksen ohjelma ja eduskunta
lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuutus
mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino Sulo

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a,

Helsinki.

Riga, 19/3 1927.

Raportti N:o 156 Liettuasta.

Hallituksen ohjelma ja
eduskunta.

Liettuan eduskunta kokoontui vihdoin helmikuun 25 p:nä, jolloin Liettuan pää- ja ulkoministeri Voldemaras luki hallituksensa ohjelman, joka kuului seuraavasti (käännös Liettuan lehdistä):

"Arv. edustajat.

Nykyisen hallituksen johdossa ovat jälleen ne samat henkilöt, jotka olivat eturivin miehiä, silloin kun Liettua julistettiin riippumattomaksi. Sen jälkeen kun he olivat poistuneet näiltä paikoilta, astuivat toiset puolueet tilalle. Tämä käsittää n. 10-vuotisen ajanjakson. Mainitun ajan kuluessa on useampaan otteeseen koetettu antaa Liettuan ulkopoliitikalle määrätty suunta. Kun yksi yritys epäonnistui, odotettiin kunnes uudet henkilöt tulivat tilalle ja antoivat Liettuan politiikalle uuden käänteen. Nyt sitä vastoin ei ole olemassa mitään toivetta, että taaskin tulisi jotain uutta ja ennen koettelematonta.

Meidän on tuustettava, että kaikki Liettuan puolueet äärimmästä oikeistosta äärimpään vasemmistoon saakka ovat päässeet yhtenäiseen käsitykseen Liettuan ulkopoliittikan suhteen. On olemassa ainoastaan kaksi vaatimusta:

1. Liettuan tulee pysyä itsenäisenä valtiona, pääkaupunkina Vilna;
2. Liettua ei saa solmia mitään lähempiä suhteita jonkun suuren naapurivaltion kanssa.

Tämän poliittisen ohjelman hyväksyvät kaikki Liettuan puolueet.

Tämän ohjelman ensimmäistä osaa vastaan ei ulkomailla liene mitään muistuttamista. Liettua voi pysyä itsenäisenä valtiona, vieläpä Vilnakin saattaisi olla sen pääkaupunkina, kunhan se vain siinä tapauksessa liittyisi johonkin suureen naapurivaltioon. Maailman sodan aikana, kun Liettua oli kokonaan saksalaisten käsissä, vaati Saksa, että sen tulisi lähestyä sitä poliittisen ja taloudellisen sopimusten kautta. Saksa tahtoi tunnustaa Liettuan riippumattomuuden siinä määrin, mikäli suhteet siihen riittävät.

^{Mutta} Vain mitään Vilnaan tulee, syntyi siitä rikraisuuksia. Sitten kun Puola oli ^{julistettu} v. 1916 Saksan taholta itsenäiseksi valtioksi, alkoi se v. 1918 käydä neuvottelua ja Saksan kanssa Vilnan luovuttamisesta. Puola vaati Vilnaa, koska se tiesi, ettei se kuitenkaan tulisi saamaan koko Liettuaa. Saksan kukistumisen jälkeen koettivat puolalaiset v. 1918 ja 1919 kaapata koko Liettuan. ^{Mutta} Vain kun se ei onnistunut, miehittivät he Vilnan ja Grodnon. Toiselta puolelta ⁿ koettivat puolalaiset

uskotella Länsi-Euroopalle, että Liettuan hallitus on Saksan asettama ja tämän tukema ja että se heti kukistuisi, niin pian kuin miehitysjoukot olisivat poistuneet. Puolan harjottama propaganda oli tuottanut Liettualle erittäin paljon vahinkoa sekä ollut esteenä sen itsenäisyyden tunnustamiselle.

Suhteet Venäjään muodostuivat toisiksi. Kun Venäjällä v.1917 kommunistit tulivat johtoon, selittivät he tosin, että jokaisella kansalla on oikeus erota Venäjästä ja itsenäistyä, vaan todellisuudessa oli proletariaatilla ainoastaan valta. Tästä johtui sen taistelu kaikkia pieniä kansoja vastaan, jotka eivät halunneet muodostaa neuvostovaltioita. Tällä tavoin muodostuivat riippumattomat valtiot Suomi, Viro, Latvia ja Liettua. Vaan kun venäläiset v.1920 olivat allekirjottaneet rauhansopimuksen Liettuan kanssa ja olivat tunkeutuneet melkein Varsovaan saakka, sallivat he, että muodostettiin tunnetun Kapsukas-Augarie-tiksen johdolla liettualainen ja valkoruteeninen ^{lasi} neuvostotasavalta, huolimatta Liettuan hallituksen vastaluseista.

Saksalaiset, puolalaiset ja venäläiset ovat kauan olleet tekijöitä Liettuan historiassa ja joiden kanssa usein tulimme kosketuksiin. Uudesti syntynyt Liettua tapasi heidät jälleen. Näitä lukuunottamatta tuli Liettuan ottaa myös-kin lukuun uusi tekijä, nim. Länsi-Eurooppa, joka avusti itsenäisyytensä puolesta taistelevia Itämerenmaita, uskomatta kuitenkin, että niiden itsenäisyys olisi pysyväistä, vaan ^{joika} tukien niitä kuitenkin taistelussa bolshevismia vastaan. Lännessä uskottiin bolshevismiin väistyvän demokraattisen järjestelmän tieltä, minkä jälkeen reunavaltiot itsestään palaisivat takaisin Venäjän yhteyteen enemmän tai vähemmän itsenäisinä alueina.

Tällaisten asiainhaarain vallitessa olisi ollut luonnollista, jos Itämerenmaat olisivat liittyneet yhteen. Voittamattomana esteenä oli kuitenkin Liettuan ja Puolan välinen riita Vilnasta. Kun liettualaiset pitivät Puolaa Venäjää suurempana vihollisenaan, katsoivat virolaiset sekä latvialaiset bolshevikit ja saksalaiset päävihollisiksiin, vaan puolalaiset ystäväkseen. Näin on asianlaita vieläkin; se estää Itämerenmaiden keskinäisen lähentymisen.

Suurvallat havaitsivat rintaman bolshevismia vastaan olevan epäyhtenäisen, koska riitamme Puolan kanssa jatkui, vieläpä puhkesi ilmi v.1919 ja 1920 oikeaksi sodaksi. Sitäpaitsi ei Lännessä nähty muuta mahdollisuutta lopettaa riitaisuudet, kuin Liettuan-Puolan liiton kautta. V.1920 venäläis-puolalainen sota osotti, että Liettuan puolueettomuuden säilyttäminen on niin kauan vaikeaa, kuin Vilna ei ole heidän käsissään. Kun he v.1920 kesäkuussa marssivat

Vilnaan, jonka puolalaiset olivat tyhjentäneet, ei tämä tapahtunut sen vuoksi, että liettualaiset olivat tahtoneet auttaa bolshevikejä, he halusivat ainoastaan saada takaisin pääkaupunkinsa. ^{Mutta} Vaan Liettuan hallitus ei voinut kauan jäädä Vilnaan. V. 1920 marraskuussa miehitti Zeligowski odottamattomien taistelujen jälkeen pääkaupunkimme.

Kansainliitto koetti ensin rehellisesti pitää sen puolta, jonka oikeuksia oli loukattu. ^{Mutta} Vaan pian tuli se vakuutetuksi siltä, että liettualaisilla ei ollut valtaa, jonka johdosta se antoi perään. Täten syntyivät Brüsselin neuvottelut v. 1921 ja Liettualle vastenmielinen Hymans-ehdotus, mikä tosin tunnusti Liettuan oikeuden Vilnaan, vaan joka luovutti Liettuan kokonaisuudessaan Puolalle. Koko Kansainliitto hyväksyi tämän suunnitelman, vaan Liettuan kansa, joka tunsu uhkaavan vaaran, torjui sen päättävästi takaisin, samoin teki myöskin Szeima. Tällä tavoin raukesi Liettuan Puolalle luovuttamista koskeva suunnitelma tyhjiin.

Kun huomattiin, että Puolan ja Liettuan lähentämistä tarkoittavat ehdotukset ainoastaan ärsyttivät liettualaisia, ajateltiin Liettuan tyytyvän kohtaloon ja alottavan solmia suhteita Puolan kanssa. Vilna tunnustettiin Puolalle.

Memelin tultua erinäisin ehdoin liitetyksi Liettuaan, luultiin voitavan pakottaa se taloudellisten ja kauttakulkuintressien varjossa ojentamaan kätensä puolalaisille. Uskottiin, että kauttakulku, joka tulojensa vuoksi olisi liettualaisille hokutteleva. Kauttakulkuhan tapahtuisi ainoastaan puutavaranuiton muodossa. Jotta tämä voisi käydä päinsä, täytyisi Liettuaan perustaa Puolan konsulinvirasto, tai ainakin konsulaariagentuuri. Tämä on Köpenhaminassa ja Lugaossa käytyjen neuvottelujen tulos. Vaan Liettuan yleinen mielipide on tuominut kaikkien neuvottelut, koska oli havaittavissa, että ei enää neuvoteltu Vilnan kohtalosta, vaan kiertoteitse koko Liettuan valtion tulevaisuudesta.

Samoihin aikoihin päästiin Länsi- ja Keski-Euroopassa yhteisymmärrykseen, minkä nimenä on Locarno. Koko maailma iloitsi tästä. Katsomatta Locarno-sopimusten tulevaisuuteen, täytyy tunnustaa niiden herättäneen vakavaa levottomuutta Itä-Euroopassa. Se selkka, että Saksa hylkäsi itärajoja koskevan vakuuden, voitiin ainoastaan käsittää ~~harkittavan~~ Saksan ja länsivaltojen keskeiseksi itärajojen korjausta tarkoittavaksi sopimukseksi. Tosin voitiin

tässä suhteessa tarkoittaa Danzigia, "käytävää" ja Schlesiää, jotka tulevaisuudessa annettaisiin takaisin Saksalle. Mitä tulisi tapahtumaan, sitä ei kukaan tiedä, kuitenkin päättelevät kaikki: Puolalle täytyy korvata näiden alueiden menetys. Vaan miten? On selvää, että voidaan etsiä korvausta Liettuaista, Itämerenmaista (Libausta) ja Neuvostotasavallasta (Valkoruteenia, Ukraina). Senpävuoksi puhutaan kesästä saakka sanomalehdistöissä, varsinkin saksalaisessa, (kukahen ei Saksassa haluaisi Schlesiän, "käytävän" tai Danzigin pikaista takaisinvalloittamista?) korvauksista ja ehdotuksista, jotka koskevat Puolan hankkeita Liettuassa. Venäjästähän ei voi julkisesti puhua. Täytyy tunnustaa Puolan torjuvan korvausajatuksen luotaan, mikäli se koskee ainoastaan Liettuaa. Täytyy vielä ottaa huomioon, että korvauksen saanti, olkoompaa se Liettuassa, Itämerenmaissa tai Venäjällä, on mahdoton sodatta. Eukuunottamatta sitä seikkaa, ettei Liettuaa kiihkeitä taisteluita voisi miehittää, voi tuskin otaksua Venäjän suostuvan Euroopan poliittisen kartan pirstoamiseen, sillä Liettuan kukistuminen vahingoittaisi kovin Neuvosto-Venäjän intressejä. Mutta sota Venäijää vastaan voisi helposti puhjeta yleiseurooppelaiseksi sodaksi. Tämän tahtovat kaikki vastuunalaiset Euroopan politikot ehkäistä. Kukaan ei taida sanoa, milloin Saksalle on mahdollista toimeenpanna Locarnon sopimuksissa luvattu itärajojen tarkisuus.

Tästä lyhyestä katsauksesta käy selville Liettuan vastainenkin politiikka. Kuten sanottu, ovat Venäjä, Puola ja Saksa ulkopoliittikkamme pääteki-jät. Senjälkeen seuraavat järjestyksessä: Englanti, Ranska, Itaalia. Kehenkä tulee meidän pääasiallisesti nojata? Muodostuuko politiikkamme venäläiseksi, saksalaiseksi, englantilaiseksi tai joksikin muuksi? Vastamme: Voimme ainoas-
neudattaa
 taan seurata liettualaista politiikkaa, eikä mitään muuta. Se tahtoo sanoa, kuten jo on mainittu: riippumaton Liettua, jonka pääkaupunkina on Vilna, ilman XIX läheistä taloudellista tai poliittista liittoa jonkun suuren naapurivallan kanssa. Ystäviksi tunnustetaan ne vieraat vallat, jotka hyväksyvät tämän ohjel-man sekä auttavat sen t/äytäntöönpanossa.

Onko olemassa mahdollisuutta panna tämä ohjelma rauhallisin keinoin käytäntöön? Korostan, että etsimme rauhallista tietä. Nykyinen hallitus on ensi päivästä saakka asettanut velvollisuudekseen koetta ylläpitää rauhaa ja olla aikaansaamatta sotaa, johonka Liettua olisi syyppää. Vaan samalla huoleh-tii hallitus siitä, että koko kansa on mahdollisimman hyvin aseistettu. Kun

jo sanomalehdistössä ja yksityisissä keskusteluista käy selville Liettuan paltteleminen, niin on ennen kaikkea hallituksen velvollisuus aseistautua ja osottaa, että liettualaiset valitsevat mieluummin kuoleman kuin alistuvat vieraan ikeen alle.

Se, joka puhuu sellaisten suurten kysymysten rauhallisesta ratkaisusta, jollainen myöskin Vilnaan kysymys on, ei voi odottaa rakkaisun tapahtuvan yhtäkkiä. Jos se yhtäkkiä ratkaistaan rauhallisin keinoin, täytyisi idässä muodostaa oma Locarno, mihinkä ottaisivat osaa kaikki asiasta kiinnostuneet suuret sekä pienet valtiot. Vaan sellaiset neuvottelut ovat Idässä paljon vaikeammat kuin Lännessä, koska pääasian muodostaa korvauskysymys, joka vaatii aina uhrinsa. On selvää, että tämä on saavutettavissa ainoastaan sen jälkeen, kun perin pohjainen tutkimus Itä-Euroopan valtioiden suhteissa on suoritettu. Tähän työhön ei voi nykyhetkenä saada kaikkia suurvaltoja.

Koska yhtäkkiä ei voi luoda uutta järjestystä, on ylläpidettävä ainoastaan yhtä työohjelmaa sekä panna se asteittain käytäntöön. Mikä olisi Liettuan kansan poliittinen ohjelma, joka olisi naapurivaltioidelle mahdollinen? Koska Liettua ei halua liittyä mihinkään suurvaltaan, on yksi ainoa tie mahdollinen s.o. olla ystävällisissä suhteissa kaikkiin naapureihin, toisin sanoen, sen tulee pysyä puolueettomana. Tämä sen puolueettomuuden tulee olla kansainvälisen oikeuden tunnustama ja takaama. Siksi ovat liettualaiset alusta asti käsittäneet ~~niin~~ poliittisen asemansa. Jo v. 1920 Moskovan sopimuksessa on merkittävä, että, kun suurvallat tunnustavat ja takaavat Liettuan puolueettomuuden ainaiseksi, tunnustaa Venäjä sen "a priori" ja lupaa ottaa osaa sen takuuseen. Se seikka, että uudessa hyökkäämättömyyssopimuksessa korostetaan, että entinen sopimus jää kokonaisuudessaan voimaan, osottaa, etteivät liettualaiset myöskään v. 1926 muuta kantaansa tässä asiassa.

On totta, ettei aiatus puolueettomista valtioista ole v. 1919 eikä sen jälkeenkään saanut kannattajia. Aikojen kuluessa esiintyi se kuitenkin selvempänä. Eihän hyökkäämättömyyssopimus ole muuta kuin väliaikainen puolueettomuus, jonka solmivat kaksi valtiota takeilla tai takeitta. Sellaisia puolueettomuussopimuksia on Venäjä solminut Saksan, Turkin sekä Liettuan kanssa. Se on paraikaa neuvotteluissa Latvian, Viron sekä Suomen kanssa. Länsi-Euroopassa on Locarno-sopimuksessa tämä puolueettomuus vahvistettu takeilla määräämättömäksi ajaksi. Eikö senvuoksi olisi parempi solmia myöskin Idässä sellaisia ^{a/} taituvia sopimuksia määräämättömäksi ajaksi? Tämä ensin Liettuaassa Sipont. 1924

ainaisen puolueettomuuden ajatus voittaa myöskin Itämaissa yhä enemmän kannattajia.

Miksi muodostuisivat tässä tapauksessa Venäjän ja Puolan intressit? Venäijältä vapautuisi 1500 km:n pituinen rintama. Kun kansainvälinen hallinto olisi tätä rintamaa varten määrätty, olisi sodanuhke sieltä kokonaan poistettu. Puolan täytyisi luovuttaa sekä Vilnan että Grodnow korvauksetta takaisin Liettualle. Vaan se ei menetäisi sen kautta mitään. Sanotaan Puolan tarvitsevan näitä keupunkeja ennen kaikkea strategisina tukikohtina, koska muuten, kuten v. 1920 osottautui, Varsovan asema olisi uhattu. Vaan kun niiden puolueettomuus on taattu kansainvälisten takeiden kautta, ei ole olemassa enää mitään vaaraa, ainakin vähentyy se oleellisesti. Aineellisesti voittaa Puola ainoastaan tämän kautta, koska maan puolustukseen tarvittavat menot vähenevät. Kaikki muut seikat pakottavat antamaan Vilnan ja Grodnon Liettualle takaisin. Historiallisesti ovat ne liettualaisia alueita. Mitä puolalaiset väittäneetkään, ovat ne kuitenkin ja pysyvät näillä alueilla vähemmistöinä. Myönnämme puolalaisilla olevan siellä paitsi strategisia, myöskin tärkeitä kansallisia intressejä, samoinkuin, vaikkakin vähemmässä määrässä, ruotsalaisilla on Suomessa. Vaan näitä intressejä voi muilla keinoilla valvoa. Nämä ovat ulkopoliittikkamme pääpiirteet. Ne ovat toiselta puolen läntöisin Liettuun ~~XXXX~~ kansan halusta ja pyrkimyksestä saada elää yhtenäisessä, riippumattomassa Liettuassa, toiselta puolen historiallis-poliittisista olosuhteista, joissa meidän täytyy elää. On selvää, ettei näin suurta ohjelmaa voi pian toteuttaa. Olisi suuri virhe vaatia heti kaikkea, ottamatta vastaan mitään, jollei kaikkea voi saada. Suuretkin valtiot, kuten Itämaa välttävät tätä tietä realisoidessaan kansallista yhtenäisyyttään. Tämä työ vaatii osakseen vuosikymmeniä ja tarvitaan vielä paljon aikaa, ennenkuin päämaali on saavutettu. Me luotamme siihen varmasti, että Liettuun mienitettyt alueet palaavat takaisin riippumattoman Liettuun yhteyteen ja että on tuleva aika, jolloin vanhan Gede-minas-linnan huipulla liehuu itsenäisen Liettuun lippu. Jotta tämä päivä pikemmin koittaisi, emme jätä mitään keinoja käyttämättä. Jos on oleva välttämätöntä, emme pelkää neuvottelua puolalaisten kanssa, kunhan vain näiden neuvottelujen lähtökohtana on oleva ne kysymykset, jotka voivat hyödyttää ~~meitä~~ ohjelmaa realisoinnissa. Onko tämä työ mahdollista, ei ole meistä, vaan puolalaisista riippuvainen.

Alussa katselimme Puolan itsenäistymistä suopein silmin. Iloitsimme nähdessämme tämän kansan, jonka kanssa meillä oli niin paljon yhteistä, ja jonka kanssa yhdessä Liettuan parhaat pojat 19 vuosisadalla sotivat Venäjää vastaan, itsenäistymisen sekä sorrosta ja vainoista vapautumisen. Kun puolalaiset v. 1917 saapuivat Pietarin Saeimaan tervehtiäkseen liettualaisia, otimme heidät vastaan sanoilla: fortunati quorum iam moenia surgunt. - Näin me aistimme tänäänkin. Meille on riippumaton ja voimakas Puola välttämätön, koska silloin on myöskin riippumattoman Liettuankin kohtalo taatumpi. Jos näin on asianlaita, miksi sitten vallitsee Liettuassa katkeruus Puolaa kohtaan? Senvuoksi, koska riippumattoman Puolan esitaistelijat eivät tyytyneet etnograafiseen Puolaan, vaan vaativat v. 1772 rajoja. Tällaista valtiota ei voi muodostaa käyttämättä hyväkseen imperialismin ryöstokeinoja. Tästä on lähtöisin Puolan kamppailu kaikkien sen naapurivaltioiden kanssa. Oikeudenmukaisuus vaatii kuitenkin toteamaan, että poliittinen ideologia Puolassa v. 1927 läheskään ole sama kuin vuosina 1918 ja 1920.

Keskiajalla syntyneet ritari-feodaalinen poliittinen puolalainen ideologia sekä sitä seurannut poliittinen ohjelma ei ole ainoastaan meitä, vaan myöskin Puolaa itseään vahingoittanut. Suuren valtion realisointi, jolta puuttuvat poliittinen kasvatus, taloudelliset sekä finanssiperusteet, on aikaansaanut epäterveen militarismin, velkataakan, taloudellisen rappeutumisen, riidan naapurien kanssa sekä lopuksi alituisen vaaranuhkan voimakkaampien naapurien taholta. Senvuoksi käännyttiin Liettuassa Latvian ja Viron puoleen. Kuten jo on mainittu, voitaisiin näissä maissa luoda yhtenäinen kansainvälinen asema. Kaikissa Itämerenmaissa tehtiin lähentymisyrityksiä. Latvia ja Viro ovat tässä suhteessa päässeet suuren askeleen eteenpäin, allekirjottaessaan tullisopimuksen. Tällä sopimuksella ei ole ainoastaan taloudellista merkitystä. Se on olevalle myöskin perusteena poliittiselle lähentymiselle, joka vihdoin saattaa johtaa liittoon. Liettualla ei voinut Puolan riitansa tähden ottaa osaa tähän lähentymiseen, eikä myöskään voi neuvotella Latvian ja Viron kanssa tulliliitosta, niin kauan kuin kyseessä oleva riita on ratkaisematta. Mikäli solmisimme tulliliiton latvialaisten sekä virolaisten kanssa, olisi tästä seurauksena, että tavaramme saapuisivat tullitta Latviaan ja sieltä edelleen Puolaan ja päinvastoin. Silloin olisimme kiertoteitse kauppasuhteissa Puolan kanssa.

Hallitus muovailee tavallisesti ulkopolitiikan suunnan, sen vuoksi on turhaa mainita erikseen Venäjän kauppasopimusneuvottelujen päätöksestä tai Saksan kanssa käydyistä neuvotteluista ja muista kysymyksistä. Hallitus toivoo voivansa menestyksellisesti selvittää nämä sekä monet muut asiat. Mutta nämä ovat kaikki jokapäiväistä elämäämme koskevia kysymyksiä, joista voi parhaiten puhua toisessa kohdassa.

(Ohjelmassa seuraa senjälkeen taloudellinen ja finanssipoliittinen osa, jonka lähetän myöhemmin.)

X

X

X

Voldemaraksen ohjelma on kovin pitkä, mikä johtuu siitä, että hän niin laajasti selostaa Liettuan ulkopoliittisen tilanteen kehitystä menneiltä vuosilta sekä taloudellista asemaa. Ohjelmasta ^{on} jo m.m. sanomalehtien palstoilla ollut uutisia ohjelman neutralisuusehdotuksesta, jonka mukaan kansainvälisen oikeuden olisi tunnustettava ja taattava Liettuan puolueettomuus. Tämä kohta Voldemaraksen poliittisessa ohjelmassa on herättänyt ehkä eniten huomiota. Tiedän, että Voldemaras on tällaisesta neutralisuudesta puhunut Kovnossa Latvian lähettiläälle, joka on siitä tiedottanut hallitukselleen Riikaan, mutta tämä ei ole reagoinut pitäen ajatusta mahdottomana toteuttaa, koska neutralisuuden takuu olisi saatava ei ainoastaan läntisiltä suurvalloilta vaan Venäjältäkin.

Vilnan kysymys esiintyy Voldemaraksen ohjelmassa samassa hengessä kuin ennenkin, nimittäin, että "Vilna on meidän", s.o. liettualaisten, mikä vaatimus on ollut kaikkien Liettuan hallitusten ohjelmissa, jotka hallitukset ovat asettaneet Vilnan takaisinluovutuksen ehdoksi diplomaattisten suhteitten alkamiselle Puolan kanssa. Mutta Voldemaras nähtävästi ei antaisi Vilnan kysymyksen jäädä entiselleen, vaan etsii sille uusia muotoja. Tähän on sanottu viittaavan lauseen: "Olisi suuri virhe vaatia heti kaikkea ja olla ottamatta vastaan mitään, jollemme kaikkea voi saada", joka on herättänyt Liettuan eduskunnassa, sanomalehdissä ja ulkomaillakin suurta huomiota, sillä selitettiin sen tarkoittaneen Voldemaraksen hallituksen osittaista myöntymistä Vilnan kysymyksessä. Mutta mikään Liettuan hallitus, joka luopuu Vilnan-vaatimuksesta, ei voi pysyä pystyssä. On kuitenkin mahdollista, että mainittu lause on otettu ohjelmaan ikäänkuin koepalloksi, mutta nyt ^{on} taas käynyt selville, että itsepintainen kiinnipitäminen Vilnasta on taottu hellittämättömästi liettualaisten tietoisuuteen.

Tuntuu siltä, että liettualaisten yleinen mielipide ei halua tinkiä Vilnan kysymyksessä lainkaan, minkä tähden sovinto Puolan kanssa vielä näyttää mahdottomalta. Ne huhut, jotka hiljakkoin levisivät Puolan ja Liettuan välisistä salaisista neuvotteluista, joita täällä presidentti Tschaksten hautajaisissa käyneet liettualaiset väittävät ei olleen, ovat nähtävästi tarkottaneet ent. ententevaltain taholta nyt kuten joskus ennenkin ilmaistua toivomusta, että Liettuan olisi sovittava Puolan kanssa. Mutta kun Puola Vilnan kysymyksessä ei tee myönnytyksiä, ei Liettukaan voi sovintoon taipua. Ovatko Liettua ja Puola olleet salaisessa välillisessä kosketuksessa Niemenin uittokysymyksessä ja mihin tuloksiin on päästy, siitä ei ole täällä tietoja, mutta kaiken todennäköisyyden mukaan ovat uitosta eniten intressoidut memeliläiset koettaneet viedä asiaa ratkaisua kohti. Näitten salaisten huhujen selville saamiseksi ~~mitä~~ ja muutamien muitten kysymysten kuten antialkoholisopimuksen ratifioimiseksi olisi matkustettava Kovnoon, kuten Helsingissä Herra Ulkoasiainministerin kanssa oli puhe.

Liettuan eduskunnassa, t.k. 3 ja 8 päivinä oli Voldemaraksen laaja ohjelma käsittelyn alaisena.

Laudininkien johtaja Toliušius -- ent. päämin. Sleževicius, joka johti laudininkeja aikaisemmin, on sairauden tähden eronnut kansanedustajan toimesta ja matkustanut ulkomaille terveyttään hoitamaan -- aloitti puheenvuorot arvostellen ankarasti hallituksen ohjelmaa 1 1/2 tuntia kestäneessä puheessa. Huomautti ensinnäkin, että hallitus esittää ohjelmansa hallittuaan jo kaksi kuukautta. Ulkopoliittikaan nähdessä on kansakunnan oltava yksimielinen. Mitä Voldemaraksen kahteen ulkopoliittiseen periaatteeseen tulee (ovat ohjelman alussa) on ensimmäinen selvä ja siitä ovat kaikki liettualaiset yksimielisiä, mutta toinen kohta kaipaa lisäselvitystä, jota ohjelmalla ei ole. Onko käsitettävä, että Liettua ei voi muodostaa federatiota suurten naapurimaitten kanssa vai eikö se voi enää tehdä sopimuksia, jotka johtavat ystävyyteen? Ohjelmassa pidetään kaikkia Liettuan naapureja sen riippumattomuuden vihollisina. Prof. Voldemaraksen politiikka ei ole mitään muuta kuin isolointipoliittika. Mutta Liettuan pitäisi olla siltana idän ja lännen välillä eikä isoletua. Päämin. Voldemaras on selittänyt, että jos tarve vaatii, ei Liettuan pitäisi kieltäytyä neuvotteluista Puolan kanssa. Tästä saanee tehdä johtopäätöksen, että Liettua tulee pyrkimään yksimielisyyteen Puolan kanssa ja alottanee

neuvottelut. Mutta konfliktin kasvaessa Englannin ja Neuvosto-Venäjän välillä voisivat neuvottelut johtaa Liettuan sotaan. Englanti, joka on intressoitu, mitä pikimmin lopettamaan liettualais-puolalaisen konfliktin, voikin näin ajatella. Tästä syystä halu alkaa neuvottelut merkitsee vaaraa Liettuan puolueettomuudelle. Puhujan mielestä on prof. Voldemaraksella muissakin suhteissa Puolaan uusi katsantokanta. Aikaisemmin on aina selitetty, että Puolan kanssa ei voida solmia minkäänlaisia suhteita ennenkuin Liettuan pääkaupunki Vilna on annettu takaisin ja Suvalkin sopimus täytetty. Nyt selittää pääministeri ~~XXXX~~ (& ulkoministeri) että olisi suuri virhe, vaatia yhdellä kertaa kaikki eikä ottaa mitään, jollemme saa kaikkea. Nämä sanat tullaan Papisissa ja Varsovassa selittämään uuden aikakauden aluksi liettualais-puolalaisissa suhteissa. Liettualaiset voivat nämä sanat ymmärtää niin, että jos hallitus lähtee nyt kulkemaan ohjelmassa selitettyä tietä, se voi johtaa luopumukseen Vilnasta. Tasavaltamme voisi joutua Puolaan näiden epäilyttävään asemaan. Puhuja protestoi sitä vastaan, että Liettuan hallitus on solminut uudelleen suhteen Vatikanin, joka on ajanut liettualaisvihamielistä politiikkaa Puolan hyväksi. Puhuja siirtyi sitten ohjelman taloudellisiin kysymyksiin.

Kairys (sos. dem.) sanoi ohjelmassa olevan paljon romantiikkaa. Puhui joulukuun vallankaappauksesta. On nähtävästi arvostellut Voldemaraksen hallitusta pahasti, koska sensuuri on lehdistä poistanut tekstiä, hänen puheensa kohdalta.

Mikšys (talonpoikaisliittolainen) arvosteli edellisen Sleževičiuksen hallituksen toimia ja sanoi, että ken uskalsi avoimesti ilmaista valtiolliset periaatteensa kansalliselta katsantokannalta, sitä pidettiin fascistina. Moitti edellisen hallituksen aikana alotetun vainota katolilaisia opettajia ja asetetun omia virkamiehiä eri ministeriöihin kuuntelemaan mitä puhuttiin. Vaati, että normalinen elämä on jälleen suotava maataviljelevän kansan katsantokannan mukaiseksi. Mutta puhuja ei hyväksy sitä, että hallitus sekaantuu perin pohjin uudelleen järjestämään maataloudellisia järjestöjä, koska tämä kuuluu näille itselleen. (Muista taloudellisten kysymysten arvosteluista ohjelman taloudellisen osan yhteydessä.)

Päinvastoin kuin molemmat edelliset puhujat, sanoi Mikšys puolueensa kannattavan hallitusta.

Kun hallituksen ohjelman arvostelua t.k. 8 p:nä jatkettiin, tuli silloin esille etupäässä taloudellisia kysymyksiä, joita pyydän saada selostaa ensi raportissani. (Ohjelman jatkoa). Mutta jotkut sel-

laisetkin puhujat, jotka sanoivat kannattavansa Voldemaraksen hallitusta arvostelivat epäedullisesti m.m. ulkopoliittisen ohjelman toista kohtaa, joka koskee lähempää suhdetta johonkin naapurimaahan, sanoen kohdan olevan epäselvän eikä siitä käyvän selville mihin Voldemaraksen poliittikka johtaa. Sitäpaitsi huomautti esim. edustaja Skipitis (maanviljelijäin pieni puolue) että mitä on Belgian neutralisuus auttanut? Ihmetteli, että tullikysymykset ovat esteenä balttilaisen liiton muodostumiselle. Puhuja, kuten useat muutkin, ihmetteli, ettei Memelin alueen asioista ollut "paljon mitään" koko ohjelmassa, vaikka siellä on useita sangen tärkeitä kysymyksiä avoimma. Kannatti hallitusta.

Ambrozaitis (työliitto) piti ohjelman suurimpana puutteena sitä, ettei siinä ollut mitään sosialisista kysymyksistä, joita on joko ennemmin tai myöhemmin ryhdyttävä ratkaisemaan. Valitti suurta maastamuuttoa -- viime vuosina noin 20000 henkeä -- mikä on voinut mukanaan maasta pois arviolta noin 30 miljoonaa lattia (1 Lt = noin 4 Smk.). Kannatti hallitusta.

Saksalainen kansanedustaja Kinder, puhui senjälkeen ilmoittaen samalla puolalaisten, juutalaisten ja memelinsaksalaisten puolesta, että nykyinen poliittinen tilanne Liettuassa on sellainen, ettei ole mahdollista luoda normaalia parlamentarista olosuhdetta ja sentähden mainitut fraktiot tulevat pidättäytymään äänestyksestä luottamuslauseesta hallitukselle äänestettäessä.

Pää- & ulkoministeri Voldemaras sanoi hallituksensa suurella mielenkiinnolla seuraavan eri ryhmien mielipiteitten esityksiä Liettuun uudesta suunnasta joulukuun 17 p:n jälkeen. Mainitsi puhujain kosketelleen pääkysymyksiä: ulkopoliittikkaa, sisäistä järjestystä ja taloudellisia kysymyksiä. Iloitsi, että ulkopoliittisissa kysymyksissä vallitsee yksimielisyys. Selosti neutralisuuden ajatusta ja väitti että Belgiassa oli siitä ollut paljon hyötyä voituaan olla ennen sotaa 80 vuotta koskemattomana. Tänä aikana oli maa taloudellisesti ja sivistyksellisesti kohonnut muitten tasalle, jopa ohikin. Mainitsi kuulleensa epäilyksiä, miten sitten tulee käymään Kansainliiton asian. Mutta tässä erohdytään, koska Kansainliitto itse sijaitsee neutralisessa maassa. Ken on ollut Sveitsissä, voi tuskin sanoa, että Sveitsin järjestys ei sopisi Liettuulle tai että Sveitsin kansainvälinen asema on Liettuulle sopimaton. Lähempiä selvityksiä voidaan aina vaatia, sillä missään maassa hallitus ei ilmota tarkoin aikomuksiaan. Pitää luottaa niihin henkilöihin, jotka seisovat valtakunnan johdossa. -- Poikkesi Pietarin eduskunnan aikoihin, jolloin sekä Liettuun sosialidemokraatit että silloiset kansansosialistit (nyk. laudinikit) olivat neuvostovaltakunnan kannalla. Jälkimäisten keskuudessa tapahtui tämän joh-

dosta hajaannus, jolloin vasen sivusta voitti. Arkistoista näkyy, että silloiset kansansosialistit eivät aina olleet riippumattoman Liettuan kannalla.

Sisäisestä järjestyksestä puhuessaan Voldemaras sanoi, että sitä on valitettu, että yhtä ja toista on huonossa kunnossa. Eihän ole hallitus väittänyt, että kaikki olisi hyvin? On esitetty, että edellisen hallituksen metodeja olisi jatkettava. Mutta tässä tapauksessa kävisi nykyisen hallituksen, kuten edellisenkin. Tätä iloa ei vasemmistolle suoda, vaikka se niin kernaasti sitä haluaakin. (Eräs sos. dem. paikaltaan: te ette istu kauan.) Teidän suostumustamme me emme tarvitse. Jos ketä tahdotaan syyttää, niin katsottakoon taaksepäin. Ministerin on tiedettävä, mitä laki on, mutta hänen on kunnioitettava lakia elävänä asiana eikä kirjaimena, jonka edessä kaikkien on polvistuttava. Mainitsi m.m. että nykyinen sotatila on seuraus edellisen Sleževiciuksen hallituksen toimenpiteistä. Niin kauan kun levitetään proklamatioita hallituks/en kukistamiseksi ja agitoidaan samassa tarkoituksessa eduskunnan jäsentenkin puolelta, ei voida kaikille vapautta antaa, koska hallitus ei salli sitä käytettävän pahassa tarkoituksessa. Heti kun täydellinen rauha tulee maahan, lopetetaan sotatila. Jota kauemmin sosialidemokraatit tulevat levittämään proklamatioita, sitä kauemmin tulee epänormaalia tilannetta jatkumaan.

On puhuttu -- jatkoi pääministeri Voldemaras --- lehdistön sortamisesta, mutta hallitus ei taistele lehdistöä vastaan sellaisenaan, vaan lehdistön pahaa tendenssiä vastaan, jota on etupäässä opposition lehdistössä. En ole missään lukenut sellaisia lehtiä kuin Liettuassa. Saksassa sodan aikana ei ollut lehtisensuuria, vaan vastaavat toimittajat kääntyivät usein hallituksen puoleen tiedustellen, miten olisi kirjoitettava. Liettuassa ei toistaiseksi ole parempaa ojennus/keinoa kuin sensuuri, mutta jos parempi löytyy, otetaan se käytäntöön. -- Voldemaras oli senjälkeen puhunut vielä useista kosketelluista kysymyksistä, kuten peruslaista, ja sanonut, että hallituksen tähän tarkottamat muutokset olivat merkitykseltään pieniä.

Kun Voldemaras oli polemisoinut sosialidemokraatteja vastaan, jotka olivat kehottaneet hallitusta asettamaan luottamuslauseen äänestyksen alaiseksi ja kun pari laudininkia (maalaispuolue) oli perustellut kantaansa, miksi eivät kannata hallitusta, tuli sekä laudininkien että sosialidemokraattien taholta kummiltakin ehdotus epäluottamuslauseeksi, joka sai molemmissa tapauksissa 36 ääntä 85:sta (kuten aikaisemmin olen Ministeriölle sänköttänyt). Kysymys katsottiin loppuun käsitellyksi.

Tilanne Liettuassa on hallituksen kannatuksen nähdessä nyt sellainen, että vaikka hallitus ei ole saanut epäluottamuslausetta, ei sillä ole oikeastaan luottamuslausetakaan. Kansallisten vähemmistöjen kieltäytyminen äänestyksestä, joka oli ratkaiseva, johtui nähtävästi siitä, että he eivät tahtoneet eduskuntaa hajotettavaksi ja uusia vaaleja toimitettavaksi muutettavan vaalilain perusteella.

Reinhold...

158/16.4.1927

Suomen Lähetystö

Riika, 16 pñä. huhtikuuta 1927.

N:o 207.

Kp

ULKOAS		
98/1593	KD	27
19/4. 27		1
	AMATO	ASIA
5	C26	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 158 Liettuasta

jossa:

1) Tilanne Liettuassa

lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
vakuutus mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reinhold Wanda

K. Herra

Ulkoasiainministeri V O I O N M A A.

Helsinki.

Riga, 15/4 1927.

98/1593-27

Raportti N:o 158 Liettuasta.

Tilanne Liettuassa.

Kuten Ministeriölle olen sähköttänyt, on Liettuan seimas (eduskunta) hajotettu. Tämä antaa aihetta luoda katsauksen nykyiseen tilanteeseen Liettuassa.

Kun Liettuan seimas maaliskuun 8 p:nä äänesti vasemmiston ehdottamaa epäluottamuslausetta Voldemaraksen hallitukselle, sai epäluottamuslause vain 36 ääntä (85:stä, vrt. raporttini N:o 156, sivu 12). Sen jälkeen on liettualaisen oikeiston lehdistä näkynyt ajatuksia, että Voldemaraksen hallitus olisi äänestyksen perusteella tullut "laillistetuksi" ja diktatuuri päättynyt. Äänestyksessä eivät kansalliset vähemmistöt olleet antaneet ääntään hallitusta vastaan, kuten vasemmisto oli toivonut. Tämä on tietääkseni ollut presidentti Smetonan vaikutusta, jolla on verrattain hyvät suhteet etenkin saksalaisiin. Äänestyksen tulos oli pettymys vasemmistolle ja keskustan vasemmalle sivustalle (s.o. sos. demokraateille ja laudeninkeille) ja se näytti ensin lamauttavasti vaikuttaneen etenkin laudininkeihin. Pian sen jälkeen alkoi näitten äänenkannattajassa näkyä vihjauksia, että olisiko sovinto hallituksen kanssa mahdollinen ja millä ehdolla, mutta samalla tehtiin heidänkin piirissään yhä edelleen työtä hallituksen kaatamiseksi koettamalla taivuttaa vähemmistökansallisuuksia heidän puolelleen. Tämä osottautuikin sitten mahdolliseksi, kun hallitus lykkäsi Memelinalueen seimeliksen (pikku eduskunnan) vaalit epämääräiseen tulevaisuuteen sillä perusteella, etteivät kaikki alueelle muuttaneet liettualaiset olleet vielä muka äänestyslistoille merkityt. Lykkäys herätti suurta suuttumusta saksalaisten keskuudessa jotka olivat sitäpaitsi sangen tyytymättömiä siihen, että sotatila oli Voldemaraksen hallituksen käskystä ulotettu autonomiselle Memelin alueellekin. Sotatila on nimittäin sinnekin tuonut mukanaan m.m. sensuurin, joka on ankarasti ahditellut alueen saksalaisia sanomalehtiä. Lyhyesti sanoen, tyytymättömyys Voldemaraksen hallitukseen oli kasvanut Memelin alueella suunnattomasti, jonka saksalaiset edustajat (luvultaan 5) Kovnon eduskunnassa ja 1 saksalainen edustaja samoin Liettuasta liittyivät lähemmin oppositioon muutaman puolalaisen kansanedustajan kanssa. He ovat väittäneet m.m., että Voldemaras ei ole pitänyt lupauksiaan, joita hän on antanut Memelin alueen sak-

salaisille. Laudininkit ja sos.demokraatit ovat sillä välin jatkaneet taiteluaan hallitusta vastaan, minkä johdosta työ Liettuan eduskunnassa luonnollisesti kohtasi sangen suuria vaikeuksia. Mutta erittäin ankarasti on Liettuan poliittinen polisilaitos ollut toiminnassa olematonta kommunismivaaraa vastaan. Olen jo usein aikaisemmin tiedottanut, että niin "pimeässä" ja niin ylivoimaisesti maataloudellisessa maassa kuin Liettua, jossa teollisuus on aivan pieni ja takapajulla, ei faktillisesti ole sisältäpäin vaaraa kommunismista. Mutta pieniä kommunistisiä pesäkkeitä tai soluja on maassa kyllä ja nämä ovat tietysti koettaneet päästä opposition keskuuteen etenkin tehdastyöväen joukkoon — joka Liettuassa on hyvin vähälukuinen ja järjestymätön — kylvämään katkeruutta ja yllyttämään kapinaan. Näissä soluissa on juutalainen ylioppilasnuoriso, jota on Liettuassa sangen huomattava määrä, koska juutalaisten kansallisuusprosentti maassa on noin 8, pääasiallisena ja aktiivisena aineksena. Poliittinen poliisi onkin pääsyt jonkun tällaisen pesäkkeen toiminnan perille. M.m. se yllätti maaliskuun 12 ja 13 päivien välisenä yönä eräässä puistossa Kovnossa ("Vytautas") salaisen kokouksen, jossa oli ollut läsnä sotilaitakin, jopa alapääällystöä. Myöhemmin kerrottiin Kovnossa nuhuna, että kokouksen tarkoituksena oli ollut vallankaappauksen toimeenpano, mutta kenen aloitteesta tämä olisi tehty, siitä ovat arvelut olleet hyvin erilaisia. Viralliselta taholta olen Kovnosta kuullut, että laudininkit yhdessä kommunistien kanssa olisivat olleet toimessa. Tämä onkin mahdollista, jos kerran mainitussa yöllisessä kokouksessa oli ollut sotilaita mukana. Eräältä Kovnossa hyvin informoidulta henkilöltä olen kolmannen henkilön kautta kuullut, että oppositio tekisi työtä kapinahengen istuttamiseksi armeijaan ja että se onkin jo saanut puolelleen sotilaita ja muutamia aliupseerejakin. Tosiasia on, että viime aikoina on Liettuassa taas runsaammin vangittu henkilöitä ja sotilaitakin, joita hallituksen taholta väitetään joko kommunisteiksi tai kapinanhankkijoiksi. Myöskin eräs 19/3 Berlinistä tänne saapunut sähkösanoma, kertoo Berlinen Tageblattin saaneen Kovnosta tietää, että 15 liettualaisessa jalkaväenrykmentissä olisi Voldemaraksen hallitusta vastaan kapinoivaa ainesta, joka on jotenkuten ollut mukana valmistamassa hallituksen kaatamista. Lehti tiesi, että rykmentin komentaja ja upseereja olisi vangittu. Tälle tiedolle en ole kuitenkaan saanut vielääkään vahvistusta Kovnosta. Mutta on mahdollista, että hallitus on tahtonut salata tämän asian, koska se koskee armeijaa, johon hallitus on vakuuttanut valtansa perustavan.

T.k. 4 p:nä julkaisi poliittinen poliisi Liettuan virallisen tietotoimiston välityksellä tiedon paljastetusta salaliitosta, kuten sähkösanomat ovat kertoneet. Olen täältä asiaa tutkiessa saanut sen vaikutelman, että hallitus tähtöi tehdä paljastuksesta "numeron", luultavasti siitä syystä, ettei tällä kertaa ollut vangittujen joukossa upseereita. Tietenkin välttää hallitus heikontamasta kannatustaan armeijassa ja koettaa esiintyä upseerien ja sotilaitten suhteen mahdollisimman maltillisesti. Suunnitellun salaliiton oli määrä tapahtua t.k. 14-15 p. Sen pääorganisaattoreja on ollut tri Pajaujis, joka vangittiin, kuten poliittinen poliisi väittää "itse teossa" Schaulenin (liettuaksi Šiauliai) pienessä kaupungissa pohjois-Liettuassa t.k. 3 p:nä. Kun tri P., joka lukeutuu laudininki-puolueeseen, on Liettuan eduskunnan jäsen, ~~hän~~ oli vangitsemisesta ilmoitettu eduskunnan puhemiehelle. Kenttäoikeus pantiin sitten heti käyntiin ja se tuomitsi kaksi vangituista kuolemaan hallituksen kukistamishankkeista ja yhden elinkautisesti kuritushuoneeseen proklamatioiden levittämisestä armeijaan. Tri P. ei ollut näitten joukossa. Mutta omituista kyllä, eduskunnassa t.k. 8 p:nä sanotaan tri Pajaujis vangitun Kovnon asemalla. Laudininkien välikysymyksessä väitetään peruslakia loukatun ja eduskuntatyön olevan sellaisissa olosuhteissa mahdotonta. Kansanedustaja Skipitis (maanviljelijäin pieni puolue, joka tähän saakka on tukenut Voldemaraksen hallitusta, joskin heikosti) oli ehdottanut neuvotteluja fraktioiden kesken, ja tuloksena oli tutkintokomission muodostaminen ja asian selvittäminen t.k. 12 p:ksi. Komissioon valittiin 3 vasemmisto - ja 2 oikeistopuolueitten jäsentä. Päämin. Voldemaras oli ollut myös sitä mieltä, että kansanedustajan vangitseminen on niin tärkeä tapahtuma, että hallitus kannattaa tutkintokomission asettamista. Eräissä haastattelussa väittää Voldemaras vangitsemisen tapahtuneen maan lakien mukaisesti, koska tri P. järjesti salaliittoa nykyhallitusta vastaan ja tavattiin in flagranti. Hän sanoo kolmen ryhmän, laudininkien, sos.demokraattien ja kommunistien olevan osallisena salaliittoon ja myöntää näitten päässeen armeijaan agitoimaan. Sanoo, että Laudininkien ja sos.demokraattien puoluehallinnot eivät tienneet salaliitosta eivätkä siis olleet osallisia.

T.k. 12 p:n eduskunnan istunnossa vastasi päämin. Voldemaras ensin saksalaisten tekemään välikysymykseen sensuurin toimenpiteistä ja sotatilan lopettamisesta Memelin alueella. Pääministerillä

oli todella m.m. eräs mielenkiintoinen jäljennös, josta hän luki: "Me Memelalueen eduskunnan jäsenet, vaikka olemmekin liittyneet enemistöön, niin emme kuitenkaan ole tehneet aktiivista työtä, koska ensin tahtoimme tulla tuntemaan vihollisemme"..... Seurasi sitten näitten edustajain "haukkuvia" arvosteluja Liettuasta ja sangen "pak-sua" puhetta Liettuun viranomaisista. Paljastaen tällaisia tietoja pääministeri lopuksi teki johtopäätöksen, että sensuuri on aivan välttämätön. -- Edustaja Jagstaidt oli memeliläisten puolesta selittänyt että aasialaisuudella ja kaikella muulla "siivottomalla" oli tarkotettu kaikkea venäläistä Liettuassa, mutta väittänyt, että kun Memelin saksalaiset tahdottaisiin "työntää murkkaan", niin nämä eivät voi sitä hyväksyä ja kiittää siitä hallitusta.

Tutkintokomissio oli samassa istunnossa Pajaujis-asiassa antanut sellaisen lausunnon, että vangitseminen oli tapahtunut vastoin oikeutta. Päämin. oli puoltanut hallituksen kantaa.

Laudininkien ehdotus epäluottamuslauseeksi oli saanut 45 äänen kannatuksen laudininkeiltä, sos.demokraateilta, kansallisilta vähemmistöiltä ja memeliläisiltä sekä maanviljelijäin puolueelta. Oikeisto ja kansanpuolue oli epäluottamusta vastaan 30 äänellä (siis hallituksen hyväksi). Oppositio oli siis "virallisestikin" kasvanut maaliskuun 8 p:stä 36:sta 45:een (85:stä) ja hallitus oli äänestetty nurin.

Lyhyen aikaa äänestyksen jälkeen oli pääministeri antanut eduskunnan puhemiehelle presidentin kirjelmän, jossa eduskunta määrättiin hajotettavaksi. Kirjelmässä oli uusista vaaleista sanottu, että näistä annetaan eri kirjelmä.

Viime aikoina on myös liikkunut huhuja, että Liettuun hallituksessa tulisi tapahtumaan muutoksia, kun hallitusta aikaisemmin kannattanut maanviljelijäin puolue yhtyi epäluottamukseen. Sen edustajaa tullee poistumaan hallituksesta. On myös huhuttu, että sotaministeri Merkis tulisi samalla pääministeriksi ja prof. Voldemaras jäisi yksinomaan ulkoministeriksi. Huhut tietävät myös, että ent. päämin. ja ulkomin. sekä Liettuun lähettiläs Lontoossa Galvanaukas, joka on paraikaa Kovnossa, tunnustelisi maaperää uuden laajalle keskustalla perustuvan hallituksen muodostamiselle. Voldemaras on kumonnut, ainakin toistaiseksi, huhun hallituksen erosta, vieläpä suuremmista muutoksista hallituksessa, joten näyttää siltä, että diktatuurihallitus edelleen jää paikoilleen.

Liettuun sanomalehdistö arvostelee eduskunnan hajotusta

puoluerajojen mukaan muuten paitsi "Litauische Rundschau", joka sanoo: "Ein Verlust für das Land ist die Beseitigung eines solchen Seim nicht", huolimatta siitä, että saksalaiset äänestivät epäluottamuksen puolesta.

Hajotettu eduskunta valittiin toukokuussa 1926.

Liettuan puolue-elämä vyöryy yhä vielä korkeina aaltoina eikä sen asettumista ole näköpiirissä. Täytyy valittaa, että sen sekä sisä-, että ulkopoliittinen tilanne on huono ja että viha puolueitten kesken on niin sakea, ettei voida katsoa maan parasta. Kaiken lisäksi tulee vielä nykyinen vaikea taloudellinen asema, kansan alhainen sivistystaso, fanaattinen uskonnollisuus ja epäusko ym. Tilanne on tosiaan nyt hyvin vaikea, mutta toivoo täytyy, että maalle löytyy yhteinen pohja, jolla sen sisäpoliittinen demokraattinen rakenne voidaan perustaa ja että maaⁿ ulkopoliittinenkin asema sen jälkeen tulee paranemaan.

Reino Siltvanen

159/20.4.1927

Suomen Lähetystö

Riga, 20/4 1927.

N:o 212.

Kp

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
101 / 1593 K.D. 27		
23/4.27	fa -	LIT. 1
	OSASTO	AKA
5	C 26	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 159 Liettuasta

jossa:

1) Presidentti Smetonan julistus
lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuu-
tus mitä syvimmästä kunnioituksestani

Riino Syloander

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a.

Helsinki.

Riga, 19/4 1927.

101/1593-27

Raportti N:o 159 Liettuasta.

Presidentti Smetonan

julistus.

T.k. 15 p:nä ilmaantui Kovnossa julkisilla paikoilla y.m. seuraava käännöksenä myötäliitetty presidentti Smetonan kehoitus, jonka hän on antanut kansalaisille Liettuun eduskunnan hajottamisen johdosta:

Litauische Söhne und Töchter:

Am Ende vorigen Jahres blieb Litauen ohne Herrschaft (Regierung) und mir wurde ihr Schicksal anvertraut. Damit keine Unruhen entstehen, habe ich die Ereignisse des 17 Dezember mit unseren Grundgesetzen in Einklang gebracht. Mich zum Präsidenten auserwählt, als Herr Dr. Grinius unter dem Druck der Umstände von diesem Posten abdankte, fing das schneller Hand zusammengesetzte und vom Minister-Präsident Prof. A. Voldemaras geleitete Kabinett, unter rechtlich festgesetzten Bedingungen, laut meinen Weisungen zu arbeiten an.

Obwohl der Seim nach den Ereignissen des 17 Dezember seine ursprüngliche Bedeutung nicht mehr besass, hat dennoch das Minister-Kabinett Versuche gemacht zusammen mit ihm zu arbeiten. Durch seine Deklaration hat es bekannt gemacht wie und auf welchen Grundlagen es (das Minister-Kabinett) hofft Litauen aus der schweren Lage, in welche es während der letzten vier Jahren geraten ist, herauszuhelfen.

Unter Anderem war in der Deklaration auch darauf hingewiesen, dass die Konstitution und das Gesetz der Seimwahlen in der Hinsicht geändert werden müssen, dass Litauen eine ständige und starke Regierung haben könnte, welche weniger von den Parteien abhängig, das Land nach dem Recht regierte, und dass der Seim wenigstens um die Hälfte kleiner wäre, weniger Kosten verursachte und die Staatsarbeit besser verrichten könnte.

Solche eine Regierung kann nur dann sein, wenn der Präsident nicht von den Seimparteien, sondern von der ganzen Bevölkerung gewählt wird, und wenn er mehr Macht haben wird, wie ihm die jetzige Konstitution zuteilt.

Ausser diesem Projekt der Änderung der Konstitution und der Seimwahlen, welche man baldigst dem Seim vortragen wollte, hat das Kabinett noch verschiedene andre Projekte die Landwirtschaft, den Handel und die Selbstverwaltungen neuorganisieren, ausgearbeitet.

Die Seimfraktionen der gewesenen Regierung mit der Völkischen Bauernpartei an der Spitze haben sich streng gegen das Programm des Minister-Kabinetts, und vor allen Dingen gegen die Änderung der Konstitution und des Seimwahlengesetzes erklärt. Ungeachtet dessen hielt es sich des Vorgenommenen und trug dem Seim eine Reihe von kleineren Gesetzen vor. Das Minister-Kabinettt glaubte, dass es, wenn es auch in den Hauptsachen mit dem Seim im Widerspruch stand, doch durch ihn einige nicht so wichtige, für das Land aber unbedingt notwendige Projekte ins Leben rufen können wird. Dies oder jenes gelang es auch auf diesem Wege durchzusetzen.

Jedoch es blieb nicht lange so. Die Regierung erfuhr, dass die Linken, angefangen von den Bolschewiken und geendet mit den Völkischen einen Umsturz planen, in den sie auch das Militär hereinziehen wollen und dessen Ziel die Niederwerfung der jetzigen Regierung und die Wiederherstellung der vor dem 17 Dezember am Ruder gewesenen Regierung sein soll. Bald gelang es die Verschwörung ganz aufzuklären und unter den andren Mitschuldigen wurde auch ein Seimabgeordneter, Mitglied der Völkischen-Fraktion, Herr Pajaujis festgenommen, der auch seine Beteiligung an der Organisierung der Verschwörung zugestanden hat.

Die Fraktion der Völkischen Bauernpartei hat betreffs dieser Verhaftung sofort eine Interpellation an den Seim gerichtet. In Beantwortung dieser Interpellation hat der Minister-~~KABINETT~~ Präsident erklärt dass für Mitschuld des Herrn Pajaujis an der Verschwörung genügend Beweismaterial da ist und dass er deswegen im Gefängnis gehalten und gerichtet werden muss. Ausserdem wurde dem Seim vorgeschlagen, zwecks Erhaltung von Ruhe im Lande, die von Herrn Dr. Pajaujis organisierte Verschwörung als verbrecherisch zu erklären.

Die Mehrheit des Seims, die Völkischen, Sozial-Demokraten, Polen, Juden, und Memelländer-Fraktionen haben die Verschwörung von Herrn Pajaujis nicht nur nicht als verbrecherisch erklärt, sondern von der Regierung die Freilassung von Herrn Pajaujis verlangt und ihr ein Misstrauensvotum erklärt.

Da eine Rückkehr zu der alten Regierung zugrunderichtend wäre (und das wie es scheint wollte ja gerade die Seimmehrheit), da sie unser Land noch in eine schwerere Lage wie dasselbe sich vor dem 17. Dezember befand bringen wurde, blieb mir, der an der Spitze der Regierung steht nicht weiter übrig als den Seim aufzulösen.

Dass ist keine gewöhnliche Auflösung des Seims und deswegen halte ich es für meine Pflicht der Litauischen Bevölkerung deren Ursachen aufzuklären, damit sie nachdenkt was zu tun ist, um Litauen auf einen

sicheren Weg zu bringen. Die Regierung ist heute nicht um die Parteiinteressen besorgt, sondern um eine bessere Zukunft unseres Landes, unserer Nation, und desswegen richtet sie sich nicht nach den Meinungen der Parteien, sondern des ganzen Volkes. Sie will wissen wie es fühlt und was es denkt.

Wie 1918, 1919 und 1920, am Anfang der Unabhängigkeit Litauens, als ich der erste auf ihrer Wache Posten hielt, als Vorsitzender des Staatsrates und dann als Präsident des Staates, nur die Einigkeit des Volkes unser Land herausgeholfen hat, so kann auch jetzt nur eine Einigkeit aller Kinder Litauens unser liebes Litauen stärken.

Und dieser Gedanke veranlasste mich an Euch, liebe Söhne und Töchter Litauens zu wenden.

Der Präsident der Republik

S. Smetona.

Kaunas, den 14. April 1927.

Kuten ylläolevasta näkyy mainitsee presidentti Smetona tri Pajaujis'in tunnustaneen tämän ottaneen osaa salaliiton järjestämiseen. Useissa Liettuun lehdissä, ei kuitenkaan Pajaujisin oman puolueen (laudininkien) lehdissä, on myös kerrottu Pajaujisin tunnustuksesta. Mutta kuten edellisessä raportissani N:o 158 Liettuasta mainitsin, on t.k. 8 p:nä asetetun tutkintokomission enemmistö (3 jäs. 2 vastaan) tullut siihen tulokseen, että tri P. vangitseminen olisi lainvastainen. On hyvin luultavaa, että komission äänestys on tapahtunut puoluerajojen mukaan, komissiossa on nimittäin enemmistö oppositiosta. Kun minun piakkoin pitää pistäytyä Kovnoon, niin voinen todeta tämänkin seikan se yleensä saada selvitystä siihen onko Liettuassa vasemmalta päin ollut tekeillä laajempi järjestetty salaliitto hallitusta vastaan vai ei.

Mitä muuten tulee uusiin vaaleihin, on päämin. Voldemaras haastatteluissa vastannut tehtyihin kysymyksiin, että se riippuu kokonaan olosuhteista. Kansan on ensin saatava selvyys siitä, mihin nykyinen tilanne sitä velvottaa. Hallituksella on myös aikomuksia tehdä reformeja peruslakiin. Pääministerille on m.m. tehty kysymys, tulevatko uudet vaalit mahdollisesti toimitettavaksi tänä vuonna, mihin hän on vastannut, että siitä ei voi sata mitään tarkemmin. (Peruslain mukaan pitäisi ne toimittaa 2 kk. kuluessa hajotuksesta). Eduskunta hajotettiin yhtäkkiä ja ilmotus vaaleista voi tulla samalla tavalla. Hallituksen vaihdosta koskevaan kysymykseen on Voldemaras vastannut, että hallitus varmasti jää paikalleen, mutta muutoksia hallituksen keskuudessa voi tapahtua. On myöntänyt, että on hyvin mahdollista, että uudet vaalit

toimitetaan reformoidun vaalilain mukaan. Kaikesta päättäen tulee kulumaan paljon aikaa uusiin vaaleihin, sillä diktatuuri tuntuu olevan tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen.

Lehdissä on taas näkynyt uutisia, että jo aikaisemmin suunnitellut muutokset peruslakiin, kuten, että kansa suorastaan valitsee presidentin (eikä kuten tähän saakka eduskunta), että eduskunnan jäsenmäärää on vähennettävä lähes puoleen (kustannusten pienentämiseksi ja jotta ei luku- ja kirjotustaidottomia tulisi valituksi !) ja että kansanedustajan toimiaikaa on pidennettävä, ovat taas "päiväjärjestyksessä."

Reino Siltanen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 626

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 5

Liettua

25/6-27

Suomen Lähetysistö

Riga, 25 pñä. kesäk. 1927.

N:o 370.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 17/437 Sal. 27		
1/2-27	No -	Litt. -
RYHMÄ	OSASTO	ASIA

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra Ministeri, raporttini N:o 5, ensi-
mäisen osan Liettuaa koskevia raportejani, jossa
käsittelem

1) Liettuan hallituksen asemaa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän
kunnioitukseni vakuutus

Vy. Linnau

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. V o i o n m a a.

H e l s i n k i.

Riian lähettilään raportti N:o 5.

Tilanne Liettuassa.

a) Hallituksen asema.

Kun nykyinen pääministeri, professori Valdemaras, ryhtyi vallankaappaukseen ja hajotti eduskunnan, selitettiin tämän tapahtuneen senvuoksi, että oli olemassa bolshevismin vaara. Yhteiskuntajärjestyksen säilyttämiseksi oli välttämätöntä saada maahan luja hallitusvalta. Keskusteluistani siellä olevien ulkomaalaisten kanssa olen saanut käsityksen, että bolshevismin vaaraa oli tuntuvasti liioiteltu. Silloinen hallitus oli tosin, sen mukaan mitä minulle on kerrottu, erinäisissä tapauksissa osottanut leväperäisyyttä toimissaan venäläisen propagandan estämiseksi. Olojen alkuperäisyyden ja venäläisen vaikutuksen vuoksi -- melkein kaikkihan puhuvat myöskin venäjää -- on tietysti välttämätöntä tarkemmin kuin muualla valvoa bolshevikkien asiameisten toimia. Yleisenä käsityksenä tuntuu kuitenkin olevan, ettei pelko bolshevikkien valtaantumisesta ollut ainakaan ainoana syynä, joka aiheutti vallankaappauksen. Tuntuu siltä, niinkuin pääasiallisena syynä pidettäisiin nykyisten vallassa olijain tyytymättömyyttä siitä, ettei heillä ollut vaikutusta valtion asioihin. Nykyisen hallituksen taholta ei ole myöskään koskaan paljastettu ja lähemmin selostettu niitä suunnitelmia, joita kommunisteilla olisi ollut. Olen myöskin kuullut väitettävän varsinaisen syyn vallankaappaukseen olleen sen, että pelättiin

silloisen hallituksen luopuvan Vlnasta. Kerran ulkoasiainministeriössä ollessani käänsin keskustelun silloiseen bolshevikivaaraan kysyen pidettiinkö sitä hyvinkin vakavana. Sain vastauksen, että bolshevikit jos he olisivat päässeet valtaan, olisivat tietysti tulleet kukistetuiksi 24 tunnin kuluessa, mutta oli pelättävää, että puolalaiset olisivat käyttäneet hyväkseen tällaista tilannetta ja vallanneet Liettuan. Puola oli suuresti lisännyt joukkojaan Liettuan rajalla. Kysymykseeni uskoiko kertojani itsekin tällaiseen mahdollisuuteen, vastasi hän välttelevästi sanoen 90 o/o väestöstä olevan vakuutetun siitä, että puolalaiset ainoastaan odottavat hetkeä, jolloin voisivat lähettää joukkonsa rajan yli.

Valdemaras teki vallankaappauksen upseeriston ja sotaväen avulla. Mikäli olen voinut saada selville, on hänellä edelleenkin näiden piirien kannatus. Erään ulkomaisen edustajan antamien tietojen mukaan kannattaisi jotenkin 60 o/o armeijan upseereista Valdemaraksen hallitusta, 10 o/o olisi sitä vastaan ja loput eli 30 o/o olisivat puolueettomia. Luultavaa senvuoksi myöskin on, ettei Valdemaraksen toistaiseksi tarvitse pelätä kukistumistaan. Sen mukaan, mitä olen voinut saada selville, on tämä käsitys yleisin. Erittäin ankaran sensuurin ja poliisivalvonnan kautta estetään muiden kuin hallitukselle mieluisten ajatusten esittäminen.

Toiselta puolen on hallituksen kuitenkin vaikea ajanpitkään hallita ilman eduskuntaa. Mikäli ei se anasta itselleen oikeutta päättää asioista, jotka hallitusmuodon mukaan kuuluvat eduskunnalle, on sen ennen tai myöhemmin kutsuttava eduskunta koolle. Valdemaras onkin otta-

nut tämän mahdollisuuden huomioon. Hänen toimestaan on laadittu ehdotus uudeksi hallitusmuodoksi, joka ajetaan jättää kansanäänestyksellä päätettäväksi. Uuden hallitusmuodon avulla on tarkoitus vahvistaa toimeenpanevaa valtaa ja presidentin asemaa. Nykyään on voimassa periaate, että presidentin tulee olla koolla olevan eduskunnan valitsema, mistä johtuu että hänet valitaan samaksi ajaksi, kolmeksi vuodeksi, kuin edustajatkin. Eduskunnan katsotaan aina olevan koolla.

Ehdotus, johon vielä voidaan tehdä muutoksia, on pääkohdissaan seuraavan sisältöinen. Presidentti on suorastaan kansan valitsema ja valitaan hänet 7 vuodeksi yleisellä, yhtäläisellä ja salaisella äänestyksellä. Valtion riippumattomuuden ja yleisen järjestyksen säilyttämiseksi voi presidentti toistaiseksi lakkauttaa voimassa olemasta hallitusmuodon ja yleiset kansalaisoikeudet. Presidentti voi yhden kuukauden kuluessa päätöksen teon jälkeen palauttaa eduskuntaan tämän hyväksymän lain, mutta jos laki uudestaan tulee hyväksytyksi $\frac{3}{5}$ äänen enemmistöllä, on se vahvistettava. Edustajakamarin jäsenet valitaan yleisellä, yhtäläisellä ja salaisella äänestyksellä siten, että kutakin 50.000 asukasta kohden valitaan yksi edustaja. Jäsenien lukumäärä, joka tätä nykyä on 95, saataisiin siten supistumaan noin neljäänkymmeneen. Edustajat valitaan 5 vuodeksi. Eduskunta kokoontuu vuosittain kaksi kertaa ja saa se kummallakin kerralla olla koossa korkeintaan kaksi kuukautta, mikäli ei sota tai muut suuret ja tärkeät tapahtumat tee kokoontumista mahdottomaksi. Jos puolet jäsenistä tarkalleen määrätystä syystä kirjallisesti pyytää eduskunnan kokoonkutsuamista ylimääräiseen istuntoon, on tähän suostuttava. Jos $\frac{3}{5}$ eduskunnan jäsenistä lausuu epäluottamuksensa jollekin hallituksen jäsenelle, on tämän erottava.

On tietysti mahdoton sanoa mitä mahdollisuuksia nyt laaditulla ehdotuksella on tulla hyväksytyksi. Valdemaras ei liene erikoisen pidetty kansan keskuudessa, kun sitävastoin presidentti Smetona nauttinee jotenkin laajaa suosiota. Presidentillä ei kuitenkaan liene paljoakaan sanomista, vaan on Valdemaras n.s. "vahva mies", siitä huolimatta, että hänenkin tulemisensa pääministeriksi alkuaan lienee johtunut siitä, ettei katsottu sopivaksi nimittää toimeen ketään sotilashenkilöä. Juhannusiltana olin eräässä kansanjuhlissa maaseudulla, jossa sotilaat lo- puksi, arvattavasti jonkun upseerin kehotuksesta, hurraten kantoivat Valdemaraksen automobiliin. Nuoret husaarit suorittivat tehtävänsä samalla reippaudella ja iloisuudella, jolla he pyörittivät tyttöjään tanssissa, mutta luulen että he yhtä mielellään olisivat kantaneet jonkun toisenkin henkilön. Valdemaras vaikuttaa "tavalliselta mieheltä". Mussoliniä ei hänessä ole. Vielä vähemmän kreivi Bethle- niä. Se seikka, että juuri hän on päässyt valtaan lienee selitettävissä yksinomaan Liettuassa vallitsevien perin alkuperäisten olojen vuoksi. Kysyäkseeni missä hän oli ollut professorina, vastasi hän varsinaisen aineensa olevan klassilliset kielet, mutta olleensa Permissä "Mädchen für alles" ja luennoineensa hyvin montaa ainetta, m.m. roomalais- ta ja kansainvälistä oikeutta. Kaikesta päättäen ei hän ai- nakaan Liettuan rajojen ulkopuolella ole ollut missään pro- fessorinvirassa yliopistossa.

Mikäli olen kuullut, olisi tarkoitus panna toimeen avonainen kansan äänestys kunnittain, jolloin pai- kalliset viranomaiset olisivat tilaisuudessa harjoittamaan painostusta valitsijoihin. Olen myöskin kuullut olettamuk- sen, että kansanäänestys toimitettaisiin syksyllä, jos saa- daan hyvä sato. Tähän viittaisi myöskin presidentti Smeto-

nan Tanskan Kaunaksessa asuvalle asiainhoitajalle, lähetystöneuvos Bieringille lausuma toivomus hyvästä sadosta, "jolloin olisi helppo tulla toimeen maalaisväestön kanssa." "Jos saadaan huono sato", oli presidentti lisännyt, "en tiedä kuinka silloin käy". Olenpa kuullut sellaisenkin oudolta kuuluvan väitteen, että äänestys toimitettaisiin pystyttämällä kaksi lippua, kansallislippu ja punainen lippu. Uuden ehdotuksen kannattajien olisi tietysti mentävä sinne, missä kansallislippu on pystytetty, kun sitävastoin vastustajain olisi ryhmityttävä punasen lipun ympärillä. Siitä huolimatta, että kuulin tästä eräältä Kaunaksessa olevalta lähettiläältä, on minun vaikea uskoa kertomuksen todenperäisyyttä.

Siinäkin tapauksessa, että uusi hallitusmuoto tulisi hyväksytyksi, ei ole tietysti sanottu, että Valdemaras voi toivoa enemmistöä. On muistettava, että hänen oma puolueensa hajotetussa eduskunnassa, häntä itseään lukuunottamatta, käsitti ainoastaan kaksi jäsentä, vaikkakin hän saattoi luottaa oikeistopiirien kannatukseen.

Mitä Valdemaraksen hallituksen toimiin tulee, ei niitä -- jos ei oteta huomioon sensuuria ja poliisitoimenpiteitä toisin ajattelevia vastaan -- voida, senmukaan mitä Kaunaksessa kuulin, yleensä pitää taantumuksellisina. Hänen oma ryhmänsä oli keskustaryhmä ja lienee hän jotenkin itsenäisesti oikeistosta enemmän kuin vasemmistostakaan välittämättä toiminut oman harkintansa mukaan. Lakkauttamalla niiden mautilojen palstoittamisen, joita ei vielä oltu ehditty ottaa entisiltä omistajilta, on hän saavuttanut oikeiston kannatuksen. Siihen nähden kuitenkin, ettei valtiolla ole ollut mahdollisuutta tehokkaasti avustaa uusia tilallisia, mistä on ollut seurauksena maatalouden rappiolle joutuminen monissa osissa maata, on tätä tekoa -- ainakin väli-

aikaisena toimenpiteenä, -- tervehditty tyytyväisyydellä, muissakin kuin oikeistolaispiireissä. Keskusteluistani sikäläisten upseerien kanssa, havaitsin näiden periaatteessa ehdottomasti olevan tilojen palstoittamisen kannalla. Mikäli minulle vakuutettiin, on hallitus menestyksellä käyttänyt teiden rakentamista maaseudulla kansansuosion saavuttamiseksi. Tiet ovat mitä kurjimmassa kunnossa, ja on talonpoikaisten annettu ymmärtää, että niiden korjaaminen on ollut mahdollista, kun ei eduskuntaa varten viime aikoina ole tarvittu varoja. Ainoastaan se, joka vaan Kaunaksen lähiympäristössäkkin on liikkunut sikäläisillä maanteilla, voi täysin ymmärtää, mitä hyvän tien saaminen siellä merkitsee.

Liettuan sisäistä tilannetta arvosteltaessa on aina otettava huomioon sikäläiset alkuperäiset olot. Kaikki on perin käyhää ja yksinkertaista. Kaunas itse muistuttaa suurta kylää, ja siellä on tuskin ainoatakaan liettualaista perhettä -- presidenttiä ja pääministeriä lukuunottamatta -- joka asuisi sellaisessa huoneistossa, jollaisessa sivistyneet muualla asuvat. Henkisten työvoimain puute ja virkamiesten riittämättömyys estävät hallinnon järjestämistä taroituksenmukaiselle kannalle. Venäläinen sivistyksellinen vaikutus on tuntuva. Ainakin Kaunaksen keskiosissa kuulee kaduilla puhuttavan paljon enemmän venäjää kuin liettuaa, mikä osaksi johtunee siitäkin, että juutalaiset aina käyttävät venäjää puheessaan. Kun vapaiden ammattien harjoittajat usein ovat viimeainittua kansallisuutta, ymmärtää myöskin sen suuren merkityksen, joka Liettuan ja erittäinkin Kaunaksen upseerikunnalla on sikäläisessä elämässä. Upseerit muodostavat erittäin huomattavan osan maan sivistyneistöstä.

Mikäli ulkomaalainen joutuu tekemiseen sikäläisen väestön kanssa, on sanottava, että tämä tekee erittäin hauskan vaikutuksen. Kansassa on paljon hyviä ominai-

suuksia ja siinä on jotain omintakeista, itsenäistä, joka vaikuttaa miellyttävältä. Toivottavasti ulkonaiset olosuhteet tulevat läheisten vuosikymmenien aikana olemaan niin suotuisat, että Liettuan kansan onnistuu rauhassa vieraalta vaikutukselta saada olonsa lopullisesti vakaantumaan, ja että se nuoresta, kasvavasta polvesta saa ne henkiset työvoimat, joita se niin kipeästi kaipaa. Epäedullisten ulkonaisten olosuhteiden vallitessa olisi tätä nykyä pelättävä, että yleinen sisäinen heikkous helposti saattaisi käydä turmiolliseksi maan äsken saavutetulle itsenäisyydelle. Jos Liettuan onnistuu säilyttää riippumattomuutensa läheisten vuosikymmenien aikana, luulen, että sen itsenäisyys syistä, joita tässä kävisi liian pitkäksi selostaa, on varmemmalla pohjalla kuin muiden reunavaltioiden, joiden riippumattomuutta aina tulee uhkaamaan Venäjän pyrkimys Itämeren rannoille.

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 626.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 6.

Liettua.

27/6-1927.

Suomen Lähetystö

Riga, 27 pñä. kesäk. 1927.

N:o 372.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 15/437 Sal.D. 1927		
1/2-27	fo -	Liit. -
RYHMÄ	OSASTO	ASIA

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra Ministeri, raporttini N:o 6, toisen
osan Liettuaa koskevia raporttejani, jossa käsittelen

1) Vilnan kysymystä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän
kunnioitukseni vakuutus

K. H. Linnar

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa.

Helsinki.

Riian lähettilään raportti N:o 6.

Tilanne Liettuassa.

b) Vilnan kysymys.

Yksinvallat koettavat yleensä osottaa lujutta ulkopoliitikassa. Ulkopoliittisilla voitoilla ja saavutuksilla on yritettävä vaimentaa kotimaista arvostelua ja tyytymättömyyttä. Liettuun nykyisen hallituksen, joka asemastaan saa kiittää upseeriston kannatusta, ja joka ainoastaan tämän kannatuksen avulla voi pysyä vallassa, on, vaikka se itse sitä tahtoisikin, vaikea luovuttaa Vilnaa Puolalle niinkauan kuin yleinen mielipide maassa itsepäisestii pitää kiinni ajatuksesta, että Liettuun on saatava vanha historiallinen pääkaupunkinsa takaisin. 1).

Liettuun hallituksen viime huhtikuussa lähettämä kirjelmä Englannin, Ranskan ja Italian hallitusten esitykseen sovinnon aikaansaamisesta Liettuun ja Puolan välillä, jätettiin näiden valtojen toimesta Puolalle, joka viime toukokuussa suurvalloille antamassaan vastauksessa on pyytänyt, että koetettaisiin saada Liettuua luopumaan käsityksestään, että molempain valtioiden välillä vallitsee sotatila. Puola tahtoi, että Liettuua osottaakseen sovinnollista mielialaansa antaisi tämän sisältöisen julkilausunnan. Suurvallat ovat viime toukokuun 31 päivänä jättäneet Puolan esityksen Liettuualle.

1) Kaunaksen upseerikasinossa olevassa juhlasalissa on suuri kokonaisen seinän täyttävä maalaus, joka osottaa miten liettualainen armeija valloittaa takaisin Vilnan puolalaisilta.

Tähän esitykseen ei ole toistaiseksi saatu vastausta, mutta on Liettuan puolelta annettu ymmärtää, että mahdollisesti oltaisiin valmiit antamaan vakuutus, ettei sotatila, jonka muodollisesti katsotaan olevan voimassa, uhkaa rauhaa. Liettualaiset eivät kuitenkaan katso voivansa suostua antamaan minäänlaista positiivista sisällystä edellämainitulle lausunnolle. Suurvaltojen lähimmät yritykset ovatkin tätä nykyä suunnatut siihen, että Liettua suostuisi antamaan kysymyksessä olevan selityksen samoin kuin antaisi sille jonkunlaisen materialisen sisällön. Nämä tiedot olen täysin luottamuksellisesti saanut Italian sikäläiseltä lähettiläältä, Amadorilta, joka nykyään Englannin ja Ranskan lähettiläiden ollessa poissa Kaunaksesta, yksinään hoitaa neuvotteluja.

Olen myöskin itse keskustellut asiasta ulkoasiainministeriössä. Sekä ministeri Valdemaras että poliittisen osaston päällikkö Balutis sanoivat Liettuan olevan valmiin aikaansaamaan "modus vivendi" seuraavalla tavalla. Kumpikin, sekä Puola että Liettua, tunnustaisivat toisensa de jure, ilman että tähän liittyisi nykyisten rajain tunnustusta. Samalla kertaan lausuttaisiin, että Vilnan kysymys tulee myöhemmin käsiteltäväksi jossain kansainvälisessä konferenssissa, ajankohtaa kuitenkin määräämättä. Sotatila lakkaisi heti olemasta voimassa.

Ennen Kaunakseen menoani tapasin Rigassa Ranskan sotilasasiamiehen, eversti Archen'in, joka juuri palasi Kaunaksesta ja joka, omituista kylläkin, tuntui olevan jotenkin optimistinen arvellen sovinnon mahdollisesti syntyvän edellämainitulla pohjalla. "On tietysti suuri uhraus", sanoi hän, "jos Puola suostuu siihen, että asia määrätään tulevan myöhemmin käsiteltäväksi. Kun konferenssi ei kuitenkaan itse asiassa koskaan tulisi kokoontumaan, ei tällainen lausunto mitään merkitsisi." Luultavaa on, että Puolan taholta on annettu ymmär-

tää, ettei sovintoa voida täten saada aikaan. Ministeri Amadori sanoi sitäpaitsi olevan hyvin vähän syytä uskoa, etteivätkö liettualaiset tulisi myöhemmin vaatimaan Vilnan kysymystä käsittelevän konferenssin kokoontumista, mihin he eivät ole lupautuneetkaan, vaikkakin he tosin huomauttavat yleisen mielipiteen vuoksi, olevansa pakotettuja kulkemaan eteenpäin "étape par étape."

Mitä englantilaisten puutavarain lauttaukseen Niemen-jokea pitkin tulee, sanoi ministeri Valdemaras, ettei liettualaisilla ole mitään sitä vastaan. Ainoa, mitä he vaativat, on se, ettei puolalaisia lauttaajia tule Liettuan rajan yli, vaan on englantilaisten käytettävä Liettussa liettualaisia lauttaajia. Valdemaraksen mukaan, olisi myöskin Englannin hallitus suostuvainen tällaiseen järjestelyyn. Kysymykseeni minkävuoksi ei lauttausta tapahdu, sanoi Valdemaras sen luultavasti johtuvan puolalaisista viranomaisista, jotka vaikeuksia tekemällä koettavat aikaansaada painostusta Liettuaa vastaan.

Amadori tuntui jotenkin pessimistiseltä mahdollisuuteen nähden löytää sovinnollinen ratkaisu, sillä liettualaiset eivät katso olevan mitään syytä, minkävuoksi he luopuisivat kannastaan. "On vaikea", sanoi hän, "saada aikaan sovintoa kahden valtion välillä, kun kumpikin välttämättä tahtoo saada itselleen poliittisen voiton siitä asiasta, jossa sovinnollinen ratkaisu olisi löydettävä." Ei ole mielenkiintoa vailla seuraava kuulemani selitys, minkävuoksi Liettuan hallitus katsoisi, että sillä sotatilasta on erinäistä käytännöllistä hyötyäkin. Useimmat maatilanomistajista, joiden tilat on konfiskoitu, ovat puolalaisia. Jos Liettuan ja Puolan välillä olisi rauhantila, vaatisi Puola heti korvausta maansa menettäneille tilanomistajille. Nyt vältytään kaikista tämän tapaisista neuvotteluista ja vaatimuksista. Eräs ulkomaalainen edustaja väitti Liettuaalla myöskin kansallisessa suhteessa olevan hyötyä siitä, ettei raja

Puolaw ja sen välillä ole avoinna. Täten estetään rajaseutujen puolalaistuminen. Yleisenä käsityksenäni tahtoisin lausua, että Liettuassa tunnutaan pantavan jotenkin vähän painoa niille haitoille, joita sen talouselämällä rajan sulkemisesta on. Tämä johtunee ehkä siitäkin, että kauppa ja teollisuus, jotka sotatilasta enemmän kärsivät, suureksi osaksi ovat ulkomaalaisten, juutalaisten, käsissä. Maata hallitsevat upseerit ja virkamiehet eivät senvuoksi myöskään samassa määrässä kiinnitä huomiota niiden ahdinkotilaan, kuin muissa maissa tehtäisiin. Eräs Rigassa tätä nykyä oleskeleva, ameriikkalaisen suurpankin edustaja on minulle kertonut, ettei Liettualla, ainakaan tätä nykyä, ole minkäänlaisia mahdollisuuksia saada luottoa Amerikasta ennen kuin Vilnan kysymys on jollain tavoin tullut ratkaistuksi.

Vyldman

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 626

ASIA:

Ministeri Edunain raportti no 7

lietusa

30/6-27

Suomen Lähetystö

Riga, 30 pñä. kesäkuuta 1927.

N:o 376.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 16,437 Sal.D. 1327		
4/2 27	to -	Litt. -
RYHMÄ	PL. O.	USA

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä on minulla kunnia lähettää Teille, Herra Ministeri, raporttini N:o 7, kolmannen osan Liettuaa koskevia raporttejani, jossa käsittelen

1) Memelin kysymystä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus

V. Voionmaa

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa.

Helsinki.

Riga, 30 pñä. kesäk. 1927.

Riian lähettilään raportti N:o 7.

Tilanne Liettuaassa.

c) Memelin kysymys.

Paitsi Vilnan kysymystä, on Liettuaassa toinenkin suurpoliittinen kysymys, joka aina jonkun ajan päästä kiinnittää huomiota puoleensa. Tämä on Memelin kysymys. Liettuan hallitus on hajottanut Memelin maapäivät parikin kertaa kun yhteistyö sen ja Liettuan hallituksen nimittämän Memelin alueen hallinnon välillä on osoittautunut mahdottomaksi. Liittolaissuurvaltain, Englannin, Ranskan, Italian ja Jaappanin sekä Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain välillä toiselta puolen ja Liettuan välillä toiselta puolen tehdyn sopimuksen mukaan, jolla sopimuksella edellään mainitut vallat luovuttivat Liettualle Versailles'in rauhnan kautta saavuttamansa oikeudet Memelin alueeseen, määrätään että mainitun alueen hallinnon, direktorio'n, muodostavat korkeintaan viisi henkilöä, jotka ovat valitut alueen väestöön kuuluvista henkilöistä. Liettuan hallituksen nimittämä kuvernööri valitsee direktorion esimiehen, ja tämä vuorostaan muut jäsenet. Sekä esimiehen että jäsenten tulee nauttia maapäiväin luottamusta, ja on heidän heti erottava toimestaan jos nämät kieltävät heiltä luottamuksensa. Jos hallinnon esimies nimitetään aikana, jolloin maapäivät eivät ole koolla, on ne kutsuttava kokoon, niin että ne voivat kokoontua neljässä viikossa nimityksen

jälkeen voidakseen antaa luottamuksensa uudelle esimiehelle tai kieltää sen häneltä.

Vaaditaan todellakin paljon hyvää tahtoa niin puolelta kuin toiseltakin, jotta välttyttäisiin konflikteilta. Memelin kysymys oli, niinkuin tunnettu, viimeksi esillä kansainliiton neuvostossa syyskuussa 1926. Kun direktorio parikin kertaa on saanut epäluottamuslauseen edustajakamarilta, on siitä ollut seurauksena edustajakamarin hajoitus. Sitäpaitsi on Memelin viranomaisten ja Liettuan hallituksen välillä syntynyt riita niistä henkilöistä, jotka ovat otettavat vaaliluetteloon. Liettualaiset ovat vaatineet, että kaikki Memelin alueella asuvat Liettuan kansalaiset olisivat oikeutetut ottamaan osaa vaaleihin, kun sitävastoin Memelin viranomaiset väittävät tämän oikeuden kuuluvan ainoastaan alueella vakinaisesti asuville henkilöille. Seurauksena näistä erimielisyyksistä on, että Memelin alue jonkun aikaa on ollut ilman edustajahuonettaan, mikä taasen puolestaan on antanut aihetta muihin konflikteihin. Kun kansainliiton puoleen kääntyneet maapäivät senjälkeen ovat tulleet hajotetuiksi, eivätkä ne siis itse enää ole olleet tällaisuuksessa kääntymään sen puoleen, jättivät yksityiset Memelin alueella asuvat henkilöt liitolle viimekuluneen toukokuun 15 päivänä n.s. "Denkschrift über die Verletzungen der Autonomie des Memellandes". 1). Saksan hallitus on ajanut heidän asiaansa kansainliiton neuvostossa. Asia oli neuvostossa esillä kesäkuun 13 ja 15 päivinä.

Asia ei kuitenkaan joutunut neuvoston ratkaistavaksi, koska ulkoasiainministeri Stresemannin ja pää -

1) Olen saanut kappaleen kysymyksessä olevaa asiakirjaa Saksan Kaunaksessa olevalta lähettiläältä, ministeri Moraht'ilta, mutta on Moraht pyytännyt, että sitä käsiteltäisiin luottamuksellisena, koska Saksan hallitus Liettuan kanssa aikaansaadun sovinnon vuoksi ei halua, että asiaa enää julkisuudessa käsitellään.

ministeri Voldemaraksen välillä saatiin aikaan sovinto. Kumpikin selitti neuvoston kokouksessa molempain maiden välisten erimielisyyksien tulleen sovituiksi ja selvitettyiksi. Voldemaraksen lausunto kuului: 1).

"Die litauische Regierung legt Wert darauf, schon jetzt zu erklären, dass es nicht in ihrer Absicht liegt, das Memelgebiet ohne Volksvertretung zu lassen. Sie ist sich ihrer Pflicht und ihrer Verantwortung voll auf bewusst. Die Regierung wird daher die geeigneten Massnahmen treffen, damit die Wahlen für den Landtag spätestens gegen September 1927 stattfinden. Die litauische Regierung kann zu ihrer Freude feststellen, dass die Hauptschwierigkeit, die die Wahlen verzögert hatte, glücklich überwunden ist. Meinungsverschiedenheiten, besonders bezüglich des Umfangs der Wählerschaft, hatten sich herausgestellt, Jetzt ist die Frage geklärt. Die Wählerschaft für die bevorstehenden Wahlen setzt sich aus den litauischen Staatsangehörigen zusammen, die sich im Sinn der Bestimmungen der §§ 7 ff. des Bürgerlichen Gesetzbuches im Gebiet von Memel niedergelassen haben. Es ist selbstverständlich, dass die Wählerschaft für die späteren Wahlen durch ein Gesetz, wie es im Artikel 8 des Memelstatuts vorgesehen ist, geändert werden kann. Hinsichtlich der Autonomie des Memelgebiets, wie sie im Statut festgesetzt ist, ist die litauische Regierung fest entschlossen, alles, was an ihr liegt, zu tun, damit die Autonomie wirksam wird und sich bezüglich der Wahl und der Zusammensetzung des Landtags und Bildung des Direktoriums

1) "Memeler Dampfboot", 17/VI -27.

auf demokratischer Grundlage entwickelt. Die litauische Regierung hofft, dieses Werk in vertrauensvoller Zusammenarbeit mit dem Landtag und dem Direktorium, das das Vertrauen des Landtags genießt und ihm verantwortlich ist, durchzuführen. Ich habe nicht die Absicht, bei dieser Gelegenheit alle für das Memelgebiet wichtigen Fragen zu erörtern, aber im Namen der Regierung, der ich vorstehe, kann ich das eine erklären: Die politischen und sonstigen Rechte des Memelgebiets, die Rechte der juristischen und natürlichen Personen werden diesen in vollem Masse gewährleistet werden." Tämän jälkeen Stresemann lausui: "Auf die Worte, die der Herr Ministerpräsident von Litauen über die frühere Behandlung von Memelfragen gesprochen hat, möchte ich nicht näher eingehen. Ich darf meinerseits auf die Erklärung verweisen, die ich hierüber in der Tagung des Völkerbundsrats vom September vorigen Jahres abgegeben habe. Angesichts der von dem Herrn Ministerpräsidenten Voldemaras nunmehr im Namen seiner Regierung abgegebenen Erklärung glaube ich meinerseits auf der jetzigen Ratstagung darauf verzichten zu können, dass die Angelegenheit weiter behandelt wird."

Kun molemmat riitapuolet täten olivat sopineet asian, lausui neuvoston puheenjohtaja Chamberlain neuvoston tyytyväisyydellä kuulleen Liettuan ^{pääministerin} valityksen sekä toivotti hänelle onnea lausuen samalla sen toivon, ettei vastaisuudessaakaan enää kävisi tarpeelliseksi käsitellä Memelin kysymystä neuvostossa. Niinkuin edellämainituista lausunnoista käy ilmi, on Liettuan täytynyt peräytyä. Sen on ollut suostuttava kutsumaan kokoon maapäivät ja olemaan vaatimatta, että kaikki Memelin alueella oleskelevat liettualaiset sai-

sivat ottaa osaa vaaleihin. Vaalioikeutettuja luetteloon otettaessa saavat Memelin viranomaiset pitää ohjeenaan "Bürgerliches Gesetzbuchia". Syynä siihen, että Liettuan hallitus vaati vaalioikeutta kaikille alueella oleskeleville henkilöille, johtui, mikäli Voldemaras minulle selitti, siitä, että Liettuassa on voimassa sellainen tapa, että jonkun vaalitulaisuuden edellisenäkin päivänä jollekin seudulle muuttaneet henkilöt ottavat siellä osaa kaikkiin vaaleihin. Kansainliiton neuvostossa ei kuitenkaan katsottu tämän vaatimuksen olevan sopuisuudessa Memelin itsehallinnon kanssa. Mitä alueella oleskelemaan liettualaiseen sotaväkeen tulee, sanoi Voldemaras asiassa sovittun siten, että sotilaat eivät saa ottaa osaa vaaliin, mutta kylläkin upseerit.

Joskin konflikti tällä kertaa on saatu poistetuksi päiväjärjestyksestä, ei sillä ole sanottu, ettei se koska hyvänsä uudestaan saattaisi puhjeta. Niinkuin edellä olen osottanut, on itse Memeliä koskeva sopimus sellainen, että kysymyksessä olevalla alueella aina ja milloin tahansa voidaan aikaansaada konflikti Liettuan hallituksen ja alueen itsehallintoelämien välillä.

Voldemaras

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 616. 26

ASIA:

Ministeri Idunain raportti no 24.

Kainas.

14/12 - 1927

Suomen Lähetystö

Kaunas, 14 p:nä. joulukuuta 1927.

N:o 704.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 75/443. l. 27		
23/12-27	No	LI. —
RYHMÄ	OSASTO	ALJA
5	C 16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää raporttini N:o 24, koskeva

- 1) tilannetta Liettuassa (Vilnan kysymys ja Waldemaraksen hallituksen asema).

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Vytilainen

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa,

Helsinki.

Riian lähettillään raportti N:o 24.

Tilanne Liettuassa.

Vilnan kysymys ja
Waldemaraksen halli-
tuksen asema.

Niinkuin jo Rigasta ennen Kaunakseen tuloani Ministeriölle ilmoitin, olivat huhut Kaunaksessa pari viikkoa siten muka tehdystä kapinayrityksestä Waldemaraksen hallitusta vastaan, aivan perättömiä. Asian todellinen laita oli seuraava. Kun Vilnan kysymys yhä enemmän joutui päiväjärjestykseen ja välit Puolan kanssa kiristyivät, heräsi monessa liettualaisessa ajatus kokoomushallituksen muodostamisesta, jossa, mikäli mahdollista, olisi kaikkien puolueiden edustajia. Tätä ajatusta kannattavien joukossa oli myöskin Kaunaksen garnisonin päällikkö, eversti Petruitis. Hän keskusteli asiasta upseeriensa kanssa, joiden keskuudessa myöskin oli samaa mieltä olevia. Petruitis'in kehotuksesta menivät kaksi hänen alaistaan upseeria presidentti Smetonan luoksi pyytäen tätä ryhtymään toimenpiteisiin kokoomushallituksen muodostamiseksi. Upseerit ilmoittivat myöskin - mikä ei vastanne todellisuutta - että tällä ajatuksella oli runsaasti kannatusta armeijassakin. Kysymys ei ollut mistään unka-vaatimuksesta, vaan sävyisään muotoon laaditusta pyynnöstä. Presidentti Smetona, joka, niinkuin hän minulle itse sanoi, oli samaa mielipidettä kuin mainitut upseeritkin tällaisen hallituksen suotavuudesta, aloitti neuvottelut kysymyksessä olevan

hallitusyhtymän aikaansaamisesta. Kun hän, samoin kuin hallituskin, piti sopimattomana sitä, että upseerit olivat ryhtyneet politikoi-
maan (Smetona ja Waldemaras saavat kiittää upseerien politikoi-
mistä siitä, että he itse ovat vallassa.), ja että he sivuuttamalla sota-
ministerin olivat kääntyneet suoraan presidentin puoleen, saivat
molemmat upseerit kymmenen päivän arestirangaistuksen, ja eversti
Petraitis, jonka hermot olivat niin pilalla, että hän, presidentin
ja sotaministeri Daukantas'in kertomuksen mukaan, sai ankaria it-
kukohtauksia, lähetettiin maatilalleen lepäämään. Ne, joiden kanssa
olen asiasta keskustellut, ovat vahvistaneet tämän selonteon toden-
peräisyyden. Nyttemmin ovat kaikki kolme upseeria siirretyt armei-
jan reserviin. Tiedot Liettuan armeijan mobilisoinnista olivat myös-
kin kaikkea perää vaille.

Miten näin ollen on ymmärrettävä ne väärät tiedoituk-
set, joita Euroopan sanomalehdistöön on levitetty Kaunaksen tapah-
tumista? Täällä eivät ainoastaan liettualaiset, vaan myöskin ulko-
maiset edustajat, ovat vakuutettuja siitä, että näiden huhujen le-
vittäminen on tapahtunut tahallisessa, määrätietoisessa tarkoituk-
sessa. Tiedoitukset olivat peräisin Varsovasta ja Riistä, osaksi
myöskin Berlinistä. Niiden tarkoituksena oli, sanotaan täällä,
luoda Liettuan vastainen ilmapiiri tai ainakin vahvistaa maaperää
kansainliiton sekaantumiselle.

Syihin, jotka aiheuttivat Varsovaan levittämään liioi-
tettuja tietoja, ei tässä tarvinne lähemmin koskea. Mitä Rigaan tu-
lee, on Waldemaraksen hallituksella siellä erittäin vähän sympati-
oja. Riga on yksi liettualaisten pakolaisten pääpaikkoja ja ollaan
siellä aina valmiit liioittelemaan Liettuan tapahtumia. Sitäpaitsi
toivottiin siellä hartaasti, että sotatila Puolan ja Liettuan vä-
lillä lakkaisi, koska epävarma tilanne vaikutti erittäin epäedulli-
sesti Latvian sekä poliittiseen että taloudelliseen asemaan. Minis-

teri Cielensin kauttani ministeri Voionmaalle tekemä esitys, että kansainliiton neuvosto tekisi voitavansa sotatilan lopettamiseksi, vastasi kaikkien latvialaisten toivomuksia puoluekantaan katsomatta. Mitä Berliniin tulee, tuntuu siltä, niinkuin siellä olisi tahdottu käyttää tilaisuutta hyväkseen m.m. Memelin asian järjestämiseksi. Ensimmäiset Berlinistä lähetetyt sähkösanomat kävivätkin siihen suuntaan, ettei Saksalla ollut mitään halua olla sovittajana Puolan ja Liettuan välillä. Vasta myöhemmin kun Liettua nähtävästi m.m. oli suostunut nimittämään Memeliin hallituksen, joka nautti maapäiväin kannatusta, muuttui ääni saksalaisessa sanomalehdistössä. Liettuan eduksi. Saksan sanomalehdistö voi yleensä saada Auswärtiges Amtista niin täsmällisiä tietoja, ettei voi olla ihmettelemättä miten huonosti se oli informoitu. Saksan Kaunaksessa oleva lähettiläs Moraht sanoi minulle ilmoittaneensa Berliniin, että Kaunaksessa oli täysin rauhallista.

Paitsi tällaisia yksityistä laatua olevia syitä, oli kaikilla naapurivaltioilla epäilemättä syytä toivoa kansainliiton sekaantumista sotatilan lopettamiseksi, ja tässä kohden painostaa Liettuaa. Venäjän Kovnossa oleva lähettiläs Arosoff huomautti minulle monta kertaa Liettualle itselleenkin olevan paljon edullisemman, jos sotatila julistetaan lakanneeksi. Tästä ei, Arosoffin mielestä, vielä suinkaan johdu, että Liettuan olisi ryhdyttävä suhteisiin Puolan kanssa. Eihän, sanoi hän, Venäjän ja Englanninkaan välillä ole sotatilaa, vaikkei olekaan diplomaattisia suhteita. Hän sanoi myöskin tähän suuntaan puhuneensa asiasta Kaunaksen hallitukselle. Tämä näyttää myöskin olleen Saksan lähetystön kanta.

Mahdollista on, että Kaunaksessa jossain määrin liioiteltiin levitettyjen tietojen tarkoituksellisuutta - maassa vallitseva sotatila sensuurineen myötävaikutti siihen epäilemättä

myöskin - mutta varmaa on, että jonkinlaista "bluffia" on tapahtunut. Ne muutamat kymmenet aseistetut miehet - yli sataa niitä tuskin oli - jotka liettualaiset pakolaiset olivat koonneet Vilnan seuduille, varoivat kyllä tulemasta rajan yli, koska he varsin hyvin tiesivät, ettei kukaan heistä muuttaman tunnin päästä enää olisi ollut elossa.

Liettuan haluttomuus ryhtyä diplomaattisiin suhteisiin Puolan kanssa, johtuu epäilemättä ensi sijassa siitä, että Liettualaiset katsovat sen tosiasiallisesti merkitsevän luopumista Vilnasta. Reservatio, ettei säännöllisiin suhteisiin antautuminen vielä sisällä tätä, on ainoastaan sanontatapa ilman todellista merkitystä ("for safe the face", niinkuin v. t. ulkoasiainministeri Balutis minulle sanoi). Mutta haluttomuuteen diplomaattisten ja konsulaaristen suhteiden solmimiseen vaikuttavat myöskin toiset, syvällisemmät seikat. Liettualaiset pelkäävät Puolaa ja puolalaista vaikutusta. He ovat vakuutettuja siitä, että Puolan lopullisena tarkoituksena on liittää Liettua Puolaan. Tämä ei ole ainoastaan sanontatapa, vaan pelko on todellinen. Liettuan kansa on vielä erittäin alhaisella sivistystasolla. Se on paljon alhaisemmalla asteella kuin useiden Venäjän kuvernementtien väestö, johtuen tämä siitä ankarasta sorrosta, jonka alaisena liettualaiset olivat. On muistettava, etteivät liettualaiset 40 vuoden aikana saaneet painattaa edes uskonnollista sisältöä olevia kirjojaan omalla kielellään. Kukaan liettualaista kansallisuutta oleva henkilö ei voinut saada mitään valtion virkaa oman kansansa keskuudessa. Liettualainen sivistynyt luokka on senvuoksi erittäin vähälukuinen. Useimmat virkamiehet ja sotilashenkilöt ovat Venäjältä muuttaneita, ja osasivat useat heistä tänne tullessaan huonosti omaa kieltänsäkään. Liettualaisesta kirjallisuudesta voidaan tuskin puhua. Pyhän Istuimen edustaja Mgr. Faidutti kertoi minulle maaseudulla tekemillään vir-

kamatkoilla pappien kodeissa nähneen runsaasti puolalaista kirjallisuutta. Puolan kielen taito on Liettuassa jotenkin yleinen. Sekä Faidutti että muutkin täällä olevat edustajat, katsovat liettualaisilla olevan perustellun syyn pelätä puolalaista sivistyksellistä vaikutusta ainakin niin kauan kuin sivistynyt luokka on siksi heikko kuin se vielä on. Kansallistunto on toistaiseksi erittäin vähän kehittynyt. Kansan suuri enemmistö on hyvin välinpitämätön valtiollisista ja yhteiskunnallisista kysymyksistä. Teollisuuden vähäisestä kehityksestä johtuu, että tehdastyöväestön lukumäärä on vähäinen. Koko maassa ei ole kaikkiaan kuin 14.000 tehdastyömiestä.

Eräät tšekäläiset diplomaatit, niinkuin esim. Englannin ministeri, Sir Tudor Vaughan, arvelevatkin senvuoksi, että Vilnan kysymys on ollut erittäin tervetulleena keinona puolalaisen vaikutuksen estämiseen. Liettuan ja Puolan välinen sotatila on tehnyt kaiken kanssakäynnin puolalaisten kanssa mahdottomaksi. V.t. ulkoasiainministeri Balutis sanoi minulle pari päivää sitten olevansa vakuutettu siitä, että jos Liettua tänään myöntää Puolalle Vilnan, on jo huomenna kysymys Kaunaksesta. Waldemaras on myöskin kerran lausunut eräälle täällä olevalle diplomaatille "saavansa jonkun ajan perästä turhaan hakea Kaunaksessa liettualaisia jos hän sinne päästää puolalaiset". Lausunto oli leikillinen, mutta oli siinä tottakin. Toiselta puolen on Vilnan kysymys tavallaan koonnut liettualaiset yhteen ja ollut eräänlaisena kansallistunnon nostattajana. Jokainen liettualainen tuntee epäilemättä sen vääryyden mitä Liettualle tehtiin, kun vastoin suurvaltain sotilasedustajain läsnäollessa Liettuan ja Puolan välillä solmitun Suvalkin sopimuksen määräyksiä puolalaiset anastivat Vilnan ja suurlähettiläskonferenssi, voimattomana saamaan asiaintilaan muutosta, antoi teolle siunauksensa. Kaikki edellämainitut

seikat yhdessä selittävät, minkävuoksi Liettua voimainsa mukaan on koettanut olla ryhtymättä säännöllisiin suhteisiin Puolan kanssa.

Mitä pääministeri Waldemaraksen asemaan tulee, on se toistaiseksi luja. Prof. Waldemaras ei ole yhtä halukas kuin presidentti Smetona ottamaan hallitukseen vastustuspuolueiden jäseniä, mikä on varsin hyvin selitettävissä, kun tiedetään näiden puolueiden välisissä neuvotteluissa asettaneen vaatimuksen, että Waldemaraksen ja puolustusministeri, eversti Daukantas'in olisi erottava hallituksesta.

Niistä sanomalehtien lausunnoista, jotka olen Ministeriölle lähettänyt, ilmenee, että vastustuspuolueet, sosialisteja ehkä lukuunottamatta, ovat tyytymättömiä Genevessä tehtyyn päätökseen. Itsestään selvää on, että armeijassakin on joukko tyytymättömiä. Näin ollen tulee Liettuan hallitus epäilemättä osottautumaan erittäin varovaiseksi tammikuussa Puolan ja Liettuan välillä pidettävissä neuvotteluissa. Muiden puolelta olisi myöskin erehdys koettaa liiaksi kiirehtiä asian ratkaisua. Luulen Puolallekin olevan viisainta olla vaatimatta liikoja. Genevessä tapantuneen ratkaisun jälkeisenä päivänä, sunnuntaina, söin aamiaista Kaunaksessa Saksan sikäläisen lähettillään Morahtin luona. Paitsi minua oli läsnä Venäjän lähettiläs Arosoff. Sain kummastakin diplomaatista käsityksen, että he samalla kuin lausivat tyytyväisyytensä siitä, että sotatila oli lakannut, eivät pitäneet säännöllisten suhteitten aikaansaamista erikoisen tärkeänä. Ministeri Moraht sanoi m.m. "Saksan ei tulevan koettamaan painostaa Liettuaa tekemään mitään vastoin sen tahtoa." Luulen, että näin ollen puolalaisten omalta kannalta olisi edullisinta osottaa kärsivällisyyttä tammikuun neuvotteluissa, eikä heti vaatia kansainliiton neuvoston sekaantumista.

En luule kenenkään tällä hetkellä voivan varmuudella sanoa johtavatko suunnitellut neuvottelut tulokseen vai ei. Jos Liettuan hallitus asettuu sille kannalle, jolle asettumista Waldemaraksen lähin mies ulkoasiainministeriössä, Balutis, tuntui pitävän hyvin mahdollisena, että nimittäin Vilnan kysymyksen "tydyttävä" ratkaisu on edellytyksenä säännöllisten suhteitten alottamiselle, ei toiveet todellakaan ole kovin suuria. Mahdollista kuitenkin on, ettei Liettuan hallitus sittenkään katso voitavansa asettua tälle kannalle. Siihen nähden, että sanomalehdistössä on ollut niin paljon vääriä tietoja Liettuan oloista, olen pakoitettu pyytämään edelläolevan raportin saattamista lähetyksistöjemme tietoon.

Vy. Linnau